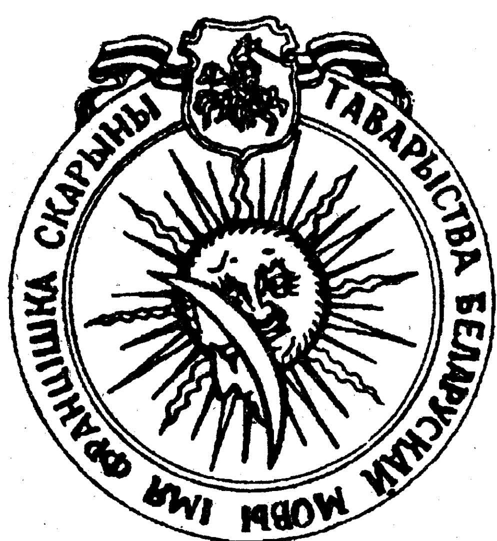
Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
Францішак БАГУШЭВІЧ

НАША СЛОВА

Штотыднёвая газета (Выходзіць з сакавіка 1990 г.) | № 12 (276) | 20 сакавіка 1996 г. | Кошт — 1000 рублёў

25 сакавіка — гадавіна БНР

З таго вялікага дня беларускага прадвесня, калі ў цяжкіх абставінах была абвешчана незалежнасць Беларускай Народнай Рэспублікі, мінула 78 гадоў. Першы этап стварэння нашай дзяржавы быў перарваны бальшавіцкай акупацыяй. Але пасля акта 25 сакавіка стала магчымым і абвяшчэнне БССР. У 1921 годзе Беларусь была падзелена Расіяй і Польшчай, у 30-я гады наш народ перажыў нацыянальнае вынішчэнне. Але справа заснавальнікаў БНР не загінула. Беларусы заўсёды будуць шанаваць гэтую вялікую падзею ў сваёй гісторыі.

Грамадскі Нацыянальны арганізацыйны камітэт запрашае на шэсце і мітынг у гонар абвяшчэння БНР. Шэсце пачнецца ў нядзелю, 24 сакавіка, а 12-й гадзіне ад плошчы Незалежнасці да помніка Янку Купалу.

НЯЗЛОМНЫ ПАТРЫЁТ Стар. 4.

ТАКАЯ І ГАВОРКА Стар. 6.

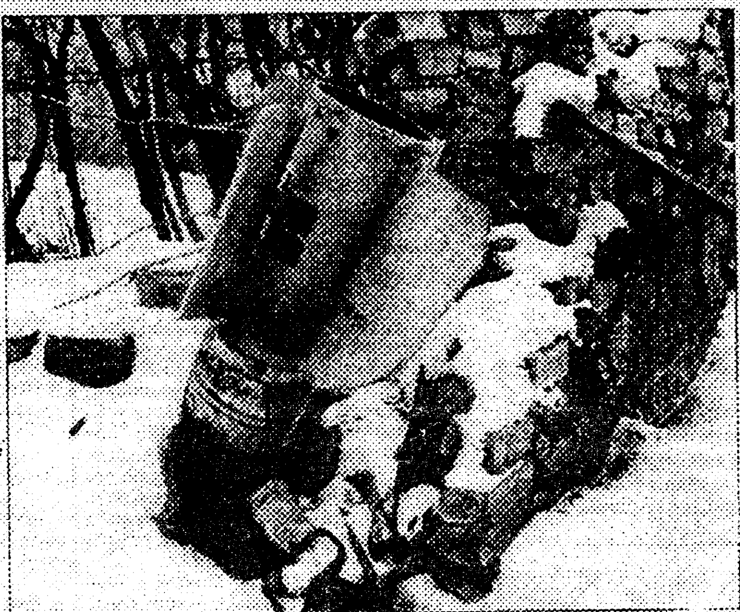
ЧАЧНЯ: «дружба народаў» па-расійску

Газета «Звязда» надрукавала чарговае паведамленне пра вайну ў Чачні пад загалоўкам «Ліквідацыя баевікоў працягваецца». Гаворыцца ў ім пра жудаснае бязлітаснае знішчэнне ўсімі відамі зброі яшчэ аднаго вялікага сяла (памерам з наш гарадок-райцэнтр) Сернаводск. Рэдакцыя не хавае, што публікуе паведамленне ўпраўлення інфармацыі Міністэрства абароны Расіі, якое і створана дзеля таго, каб абяляць дзеянні арміі. У дадзеным паведамленні гэта робіцца таксама з мэтаю «адбельвання» генералітэту РА, бо, цытуем: «у спецыяльнай вайсковай аперацыі ўдзельнічаюць падраздзяленні міліцыі і ўнутраных войскаў, армейскія часці толькі блакіруюць Сернаводск». Ну, так, каб адтуль ніхто з жыхароў не выскачыў, у тым ліку каля дзесятка тысяч бежанцаў, пераважна расійскамоўных, што пасяліліся ў карпусах пустуючых санаторыяў, якія рушацца пад бомбамі і ракетамі на галовы дзяцей і жанчын. Такая вось «спецыяльная» вайсковая аперацыя супраць насельнага пункта, які абараняюць, па звестках незалежных карэспандэнтаў, каля трыццаці чачэнскіх апалчэнцаў. Тэкст вельмі нагадвае часы гітлераўскай акупацыі Беларусі, калі ў канцы вайны генералітэт вермахта стараўся падкрэсліць, што знішчэнне насельніцтва вядзецца толькі карнікамі СС і зондэркамандамі. Як вядома, Нюрнбергскі міжнародны трыбунал сурова асудзіў не толькі гестапаўцаў і эсэсаўцаў. То калі ўжо «Звязда» захацела чамусьці растыражаваць паведамленне генералітэту Расійскай арміі, чаму б тады не даць побач і звесткі з іншых крыніц? Чаму б не паведаміць, што пратэсты супраць масавага забойства жыхароў Чачні раздаюцца ва ўсім свеце, у тым ліку ў Арганізацыі Аб'яднаных Нацый? Чаму б урэшце не паведаміць, што і ў самой Расіі сумленныя людзі рашуча супраць гэтага жудаснага злачынства і што толькі ў Ніжнім Ноўгарадзе заяву аб неадкладным спыненні вайны ў Чачні і вывадзе адтуль расійскіх войскаў за які тыдзень падпісала больш мільёна чалавек на чале з губернатарам. Але расійскаму вышэйшаму кіраўніцтву, асленленаму імперскасцю, дзяржаўнаму капіталу патрэбна тэрыторыя Чачні, тамтэйшыя нафтавы «калідор», і таму сістэмы «Град» і бамбавікі працягваюць забіваць усё жывое. У тым ліку «русскоязычных», якія ў Беларусі думаюць, што Расія ім за іх аддаласць будзе задарма пастаўляць не толькі энерганосьбіты, але і бясплатныя пірагі з мясам. Але як бы гэтыя «пірагі» не аказаліся з іншым «начыннем», бо і Беларусь расійскім імперскім стратэгам патрэбная не як краіна са сваімі нацыянальнымі інтарэсамі, а толькі як надзейны зноў жа «калідор» і плацдарм для войска.

Ул.АСІНАВЕЦ.

Чачня. На «вызваленай» тэрыторыі. Сапраўдны помнік расійскай «дружбе народаў».
Фота з газеты «Московские новости», 25.02 — 3.03.96 г.

Такіх калек-дзяцей цяпер у Чачні дзякуючы расійскім «міратворцам» многія сотні. Бомбы і ракеты не цікавіліся, на якой мове яны размаўляюць, хаця, дарэчы, пераважна — на расійскай. Расійскія лётчыкі і артылерысты не ўглядаліся ў іх твары, пасылаючы бомбы і снарады.
Фота з газеты «Известия», 1.03.96 г.

ТРАГЕДИЯ
На минувшей неделе вслед за Гудермесом и Первомайским жертвой федерального командования в Чечне стал поселок Новогрозненский (чеченское название Ойсхар), расположенный недалеко от дагестанской границы.

ПОСТУП ТЫДНЯ

○ **ФРАКЦЫЯ КАМУНІСТАЎ У ВЯРХОЎНЫМ САВЕЦЕ БЕЛАРУСІ СТАЛА ІНІЦЫЯТАРАМ СУСТРЭЧЫ** з міністрам адукацыі Васілём Стражавым. Гаворка ішла аб трагічнай сітуацыі з беларускай мовай, якая склалася пасля рэферэндуму. У час сустрэчы дэпутат Шчукін назваў Васіля Стражава нядобрасумленным чыноўнікам, які пагарджае Законам аб мовах. Дэпутат Знавец быў эмацыянальны і рэзкі ў выказванні сваіх думак і, у прыватнасці, ён сказаў міністру адукацыі: «Вы ведзяце нашу сістэму адукацыі да знішчэння». Адняк Васіль Стражаў палымяна пераконваў усіх, што падстаў для трывогі няма, а дзяржава забяспечвае абсалютна роўныя правы для расійскай і беларускай моў. Нягледзячы на ўсе прыгожыя словы і абяцанні Васіля Стражава, дэпутаты канстатавалі, што ў нашай краіне ажыццяўляецца непрадуманая дзяржаўная палітыка ў адносінах да беларускай мовы. Ці прыслухаецца міністр адукацыі да слоў дэпутатаў Вярхоўнага Савета?

○ ***ПРЭЗІДЭНТ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ АЛЯКСАНДР ЛУКАШЭНКА ПРАВЕЎ ПРЭС-КАНФЕРЭНЦЫЮ**, на якой, у прыватнасці, сказаў: «Дзяржаўнасць і суверэнітэт нашай краіны — гэта тыя каштоўнасці, праз якія мы не можам пераступіць, ды і ніхто гэтага не патрабуе... Я бачу Беларусь якдзяржаву незалежную, гордую, суверэнную, якая не рэагуе на вокрыкі ні з Усходу, ні з Захаду...» Сказана добра! Але словы словамі. Галоўнае — каб і справы былі такімі ж!*

○ **АДНЫМ З ПЕРШЫХ ДЗЯРЖАЎНЫХ КРОКАЎ НОВАГА МІНІСТРА КУЛЬТУРЫ АЛЯКСАНДРА САСНОЎСКАГА СТАЎ ЗАГАД** аб адкрыцці на базе Мазырскага музычнага вучылішча філіі факультэта завочнага навучання Беларускага універсітэта культуры. Наступны крок будзе ў абарону беларускай мовы і культуры?

○ ***«РАДЫЁФАКТУ» СПОЎНІЛАСЯ ПЯЦЬ ГАДОЎ.** Віншуем!*

○ **ПАВОДЛЕ ПАПЯРЭДНІХ ДАДЗЕНЫХ МІНІСТЭРСТВА СТАТЫСТЫКІ І АНАЛІЗУ** на 1 студзеня ў нашай краіне пражывала ў гарадах 7 мільёнаў 109 тысяч чалавек, а ў вёсках — 3 мільёны 203 тысячы.

ТБШ — 1996

22 сакавіка а 10 гадзіне ў вялікай зале Дома настаўніка (вул.Ульянаўская,8) адбудзецца Генеральная Асамблея (установчае пасяджэнне) Таварыства Беларускай Школы.

Аргкамітэт.

Маладая Беларусь

...Мова мая — боль мой...

Хто не ведае, што лёс нашай мовы, нашай культуры залежыць ад тых, каго звычайна называюць «падрастаючым пакаленнем», каго сёння настойліва спрабуюць пераарыентаваць на каштоўнасці чужой культуры... Таму заўсёды прыемна знаходзіць сярод рэдакцыйнай пошты лісты ад школьнікаў, ліцэістаў, гімназістаў. Яны пішуць пра родную мову... Нядаўна мы атрымалі цэлы стос выказванняў на гэтую тэму ад навучэнцаў Беларускага гуманітарнага ліцэя пры БГКАЦ. Гэтыя палымяныя словы абавязкова трэба было б даць прачытаць нашым высокапастаўленым чыноўнікам, якія лічаць, што беларуская мова для наступных пакаленняў беларусаў «неактуальная» і ўвогуле трэба «даць ёй памерці», бо «штучнае ажыўленне» яе наш «добры славянскі народ» асуджае...

Пачытайце, спадары чыноўнікі, што думаюць пра сваю радзіму, пра сваю мову і пра вас, дарэчы, хлопчыкі і дзяўчынкі, тыя, хто ў будучым стане інтэлектуальнай «надбудовай» нашага грамадства.

Л.Ш.

(Заканчэнне на с.6,7.)

У адказнай выпускаючай газеты Валянціны Іосіфаўны Караткевіч — вялікае гора: памёр муж. Выказваем глыбокае спачуванне.

Калектыў рэдакцыі, Сакратарыят ТБМ.

«Мы павінны дзейнічаць ужо сёння»

Валеры Палсцюк — інжынер з Менска — не проста хоча, каб двое ягоных дзяцей вучыліся ў беларускай школе, а імкнецца дамагчыся гэтага насуперак пануючым у сістэме школьнай адукацыі настроям. Сваім досведам і меркаваннямі ён падзяліўся з карэспандэнтам «Нашага слова» У.Панадам.

— Людзі, якія хацелі б аддаць вучыцца сваіх дзяцей у беларускія школы, апынуліся ў цяжкім становішчы. Каб абараніць свае правы, яны ствараюць Таварыствы беларускай школы. Але нам, на мой погляд, патрэбна не так стварэнне новай арганізацыі, удзельнікі якой маглі б збірацца, каб выказаць адзін аднаму свае крыўды, а наладжванне канкрэтнай дзейнасці ў абарону беларускага школьніцтва. Галоўнае — не прыняць статут і нейкія звароты, а гучна заявіць аб сваім існаванні. Бо прычына таму, што адбываецца, — не толькі пазіцыя ўладаў, *а і абыякавасць, пасіўнасць бацькоў.*

Гэты навучальны год хутка скончыцца, а калі пачнецца новы, дык рабіць нейкія захады ў абарону беларускамоўнага школьніцтва будзе ўжо позна. Таму мы, бацькі, павінны дзейнічаць ужо сёння, пакуль ёсць час.

— Што Вы маеце на ўвазе?

— Найперш бацькі школьнікаў з беларускіх школ і класаў павінны аб'яднацца на ўзроўні гарадскіх раёнаў ці акрэсленых школ. Тыя, каму баліць, мусяць адшукаць такіх жа людзей сярод суседзяў і сабраць інфармацыю аб рэальным стане рэчаў — колькі класаў і школ перасталі быць беларускімі і з чыёй ініцыятывы гэта робіцца. Гэтыя бацькі павінны звярнуцца да раённых уладаў, да загадчыкаў РАНА з пісьмовымі персанальнымі ці калектыўнымі патрабаваннямі, галоўнымі сярод якіх мусіць быць захаванне ранейшага статуса школ, які яны набылі ў перыяд з канца 80-х да сярэдзіны 90-х гадоў. Бо ж у гэты час ішоў паступовы працэс пераводу школьнай адукацыі на дзяржаўную мову, раптоўна і гвалтоўна спынены цяпер.

— Гэта, на Ваш погляд, адзіны спосаб дзеяння?

— Канешне, не. Калі ўжо тое, што адбываецца, падаецца як наданне магчымасці свабоднага выбару мовы, дык мы мусім, карыстаючыся гэтым лозунгам, выступаць за свабодны выбар школы з беларускай ці расійскай мовай навучання. Інакш у наступным школьным годзе адбудзецца тое, што было ў гэтым: у беларускіх школах будуць і надалей стварацца расійскамоўныя класы, нават не паралельна з беларускамоўнымі, а замест іх.

Ёсць і іншыя спосабы дзеяння: у выпадку няпоспеху ў мясцовых уладаў, звяртацца да вышэйшых — гарадскіх, абласных і г.д. Патрэбныя звароты бацькоў да сваіх дэпутатаў усіх узроўняў — ад раённых да Вярхоўнага Савета. Бо прадстаўленне інтарэсаў сваіх выбаршчыкаў — іх непасрэдны абавязак, гэтаксама як і абарона нашых — грамадзян Беларусі — праваў.

— Але ж, акрамя жадання, патрэбна каардынацыя дзеянняў, нейкая арганізацыя...

— Тут, у сталіцы, мы ўжо спрабуем арганізавацца. Я ведаю, што актыўна дзейнічаюць групы бацькоў, якія звяртаюцца і ў аддзелы адукацыі, і да дэпутатаў. Але ж нам гэтак трэба рабіць усім і паўсюль. А пакуль што ўсё абмяжоўваецца пераважна размовамі. Хацелася б, каб гэтай рэальнай справай займалася і створанае цяпер ТБШ.

— Вы — сябра гэтай арганізацыі?

— Я спрабую наладзіць дзейнасць гэтай структуры ў тым раёне горада, дзе жыву. Таму тут бацькі, якія раней аддавалі сваіх дзяцей у беларускія школы, цяпер актыўна выступаюць у іх абарону.

— Сёння ў сталіцы існуе мноства суполак ТБМ, раённыя і гарадскія рады Таварыства, а таксама Гарадскі бацькоўскі камітэт беларускамоўных школ і класаў. Хіба іх дзейнасць настолькі неэфектыўная, што спатрэбілася ўтварэнне суполак ТБШ?

— Камітэт быў створаны ў 1987 годзе бацькамі, дзеці якіх вучыліся ў пачатковых класах. Значнай актыўнасці ён сёння не праяўляе, бо тыя дзеці ўжо сканчваюць школы, а бацькі новага пакалення вучняў да яго не далучаліся ўжо таму, што ў апошнія гады актыўна змагацца за беларускую школу не даводзілася. Гэтыя людзі дасягнулі, чаго хацелі, а цяпер, калі становішча змянілася і мы адчулі натуральную дыскрымінацыю, адстойваць правы сваіх дзяцей навучацца на роднай мове давядзецца іншым. Але ТБШ, калі яна будзе створана, складуць менавіта школьныя бацькоўскія камітэты — старыя, як менскі, альбо створаныя нядаўна. Галоўнае, каб яны ствараліся з ініцыятывы менавіта бацькоў, а не па загаду зверху.

Што ТБМ, дык гэтая арганізацыя, якая, здаецца мне, магла б прадстаўляць інтарэсы такіх, як я, не робіць гэтага — не ведаю, з якіх прычын. Сябры ТБМ сярод людзей, з якімі я займаюся агульнай грамадскай справай, але значная іх частка не належыць ні да якіх грамадскіх арганізацый. Яны проста хочуць, каб іхнія дзеці вучыліся па-беларуску.

— Ці не баіцеся Вы таго, што калі нават адпаведна вашым патрабаванням будуць створаны новыя беларускія школы і класы, дык выкладанне ў іх будзе весціся людзьмі, абыякавымі да беларушчыны, а значыць, на ніжэйшым узроўні?

— Нядаўна я быў у школе, якую з беларускай зрабілі расійскай, і не надта аб тым шкадаваў. Выкладалі ў ёй так блага, што гэтым толькі дыскрэдытавалі нашу мову. Рэч у тым, што сёння крызісам ахоплена ўся сістэма школьнай адукацыі. І добрая канкрэтная школа ці кепская залежыць не ад мовы выкладання, а ад яе дырэкцыі.

Часам, праўда, здараецца і так, што на першае месца настаўнікі ставяць не якасць адукацыі, а яе мову. Так, нядаўна мне тэлефанавалі бацькі, чые дзеці вучацца ў чацвёртых класах дзвюх сталічных школ. Яны прасілі парады, што рабіць, бо адміністрацыя школ распаўсюджвае сярод бацькоў чуткі, што з пятага класа ўсё выкладанне ў гэтых школах будзе весціся па-расійску, хаця аб змене мовы навучання самі бацькі не прасілі. Я параіў ім высветліць усё і ў выпадку неабходнасці дамагацца свайго цяпер, а не ўвосень, калі ўсё ўжо будзе вырашана без іх. Як бачыце, сёння нам даводзіцца займацца амаль выключна падобнымі праблемамі. Недахоп беларускіх настаўнікаў цяпер стаў справаю мінулага.

— Ці не з'яўлялася ў Вас думкі аб тым, што «Наша слова», якое чытаюць людзі акрэсленага кола, магло б стаць сродкам каардынацыі дзеянняў Вашых аднадумцаў?

— Гэта было б добра, бо і ТБМ і ТБШ робяць, па сутнасці, адну справу. Але ці будзе так? Ва ўсялякім выпадку, супрацоўніцтва патрэбна.

Рэха Рэха Рэха

Пасля надрукаванага

Пашкадаваў нарэшце камуніст беларусаў

Прачытаў у «Нашым слове» інтэрв'ю дэпутата Вярхоўнага Савета Валерыя Шчукіна і мушу паведаміць наступнае. Калі я заканчваў сямігодку ў 1951 годзе, то ўсе падручнікі ў школе былі яшчэ на беларускай мове, за выключэннем расійскай граматыкі і літаратуры. Дзяржаўныя бланкі ва ўсіх установах былі на беларускай і расійскай мовах і адпаведна запаўняліся ў абавязковым парадку. Гэта яшчэ нагадвала нейкае раўнапраўе. Але калі я ў 1952 г. паступіў у сельскагаспадарчы тэхнікум, то амаль штомесяц на працягу першага курса мяне пазбаўлялі стыпендыі, бо ўсе падручнікі аказаліся на расійскай мове, а я не ведаў яе дасканала, як патрабавалі выкладчыкі. Той год для мяне быў поўны маральнай мукі і здзеку, не кажучы пра галаданне, бо з дому амаль не меў падтрымкі (маці жыла бедна, бацька памёр). А таварыш Шчукін цяпер гаворыць, што тады «нацыяналам» было лепш. Потым прызвалі мяне ў армію і там сваімі «сродкамі» прывучалі да расійскай мовы грубасцю і адборнай лаянкай. Вярнуўся — усе спецыяльныя сярэднія і вышэйшыя навучальныя ўстановы аказаліся пераведзенымі на расійскую мову. Вось так і пайшла гэтая «дабравольнасць». Вось тады і прывезла маці Шчукіна яго ў Менск і аддала ў расійскамоўную школу, бо хацела, каб яе сын займеў магчымасць выбіцца ў «людзі», мець пашпарт, паўнацэнную прафесію і не гібеў усё жыццё бяспраўным «калхознікам»—прыгонным. Вось так і развівалася знішчэнне ў беларусах нацыянальнай адметнасці і чалавечай годнасці дзякуючы камуністычнаму прымусу. А цяпер новы камуніст шкадуе нас, недарэк. Ну што ж, і тое добра. Каб толькі камуністычная догма не аказалася зноў мацнейшай за яго чалавечыя пачуцці. Бо і раней жа нехта з камуністаў спрабаваў спрыяць нацыяналам, а заканчвалася аднолькава.

С.МЕХАВІЦКІ.
в.Русіны, Баранавіцкага раёна.

Наша справа святая

Гутарка ў «НС» з дэпутатам Валерыем Шчукіным мяне зацікавіла. Вось так — маці беларуска, а ён ужо і «рускі» і астатніх «братоў і сясцёр» гатовы туды ж уцягнуць. Нават дзіўна, што яшчэ вырашыў паспрыяць беларускай мове. Нейкая непаслядоўнасць. Добра, што гутарку з ім надрукавалі.

Ну, а нас, беларусаў, чакае наперадзе карпатлівая, няўдзячная часта праца па абуджэнні ў беларуса яго нацыянальнай душы, дадзенай яму Богам. Толькі ж і да Бога трэба звяртацца на сваёй мове. Мы ў Слуцку стараемся адраджэнскай справай займацца, нягледзячы ні на што. Вось дамагліся было, каб каля Дома культуры змайстравалі шчыт, на якім сябры ТБМ вывешвалі газету «Наша слова», нейкія зламыснікі шчыт знішчылі, пра што была пададзена адпаведная заява ў міліцыю. Рэагавання пакуль няма, але будзем настойлівымі. Увогуле наша справа святая, і рукі апускаць мы не збіраемся.

А.САХАНАЎ.
м.Слуцак.

На надрукаваны ў 7-м нумары «Нашага слова» артыкул «Ці быў кампутар?» рэдакцыя атрымала некалькі чытацкіх водгукаў, два з якіх мы публікуем ніжэй.

«Кампутар быў і ёсць», але «маленькі»

«Наша слова» (№ 7, 1996 г.) надрукавала артыкул «Ці быў кампутар?».

На працягу двух апошніх гадоў на пасяджэнні Сакратарыята і на Рэспубліканскіх Радах ТБМ імя Ф.Скарыны галоўны рэдактар газеты «Наша слова» шматкрат ставіў пытанне перад заснавальнікам аб канкрэтных варыянтах далейшага развіцця газеты, тэхнічным яе забеспячэнні. На жаль, па прапановах і матывацыях галоўнага рэдактара не было прынята канкрэтнага рашэння. У гэтых умовах пачалі гаварыць, што вінаватая ва ўсіх бедах рэдакцыі гарадская Рада, якая быццам бы «атрымала выдавецкі комплекс», а «М.Савіцкі разам з прэзідэнтам клуба «Спадчына» А.Белым выдае на ім літаратуру». Гэта не адпавядае існасці. Даводжу да ведама чытачоў, што гарадская Рада ніколі, ні ад каго ніякага «выдавецкага комплексу», «абсталявання» не атрымоўвала.

Для вядзення бягучай дакументацыі, культурна-асветніцкай работы гарадская Рада ТБМ атрымала ад фірмы «Dainova» кампутар на сёння маральна састарэлы, мінімальнай канфігурацыі, з аднакаляровым маніторам. На ім нельга прымяняць нават сучасныя рэдактары, напрыклад Word Windows. Нават непрафесіяналу зразумела, што розніца паміж кампутарам і выдавецкім комплексам, як паміж сярпом і камбайнам. У тым, што фірма «Dainova» не задаволіла ліст народнага дэпутата, старшыні камісіі Вярхоўнага Савета па культуры, адукацыі і захаванні гістарычнай спадчыны Н.Гілевіча, гарадская Рада ні прычым. Мы з'яўляемся самастойнай арганізацыяй. У нас ёсць многа чаго, але ж гэта ўласнасць гарадской Рады, а не чыя-небудзь. Чытачу пэўна цяжка зразумець, у чым рэдакцыя «абвінавачвае» Савіцкага, у крадзяжы? Дык дакументы, надрукаваныя ў газеце, паказваюць, што гарадская Рада звярнулася па дапамогу і яе атрымала. У чым наш «грэх» і прынародны раздрай?

Мы што, забаранялі Вам, шаноўныя заснавальнікі, не толькі звяртацца да фундатараў, але і выкарыстоўваць эфектыўна ў поўным аб'ёме высокі і ганаровы статус дзяржаўных дзеячаў у час дэпутацтва ў Вярхоўным Савеце? Ці нехто іншы не мае права звярнуцца з просьбай да таго, да каго звярнуліся Вы? Раённыя Рады горада таксама самастойныя арганізацыі, мы не ўмешваемся ў іх дзейнасць, толькі цешымся, калі ім дапамагаюць фундатары дзякуючы іх асабістым якасцям і самаахвярнай працы.

Кожная ўстанова можа мець дачыненні з аднымі і тымі ж арганізацыямі. Калі каму-небудзь на просьбу чамусьці даецца адмова, а ўважана просьба менш аўтарытэтнага і нікому невядомага, то ці трэба рабіць яго пасмешышчам дзеля задавальнення нейкага капрызу?

Рэальнасць такая: гарадская Рада для выканання статутнай дзейнасці мае кампутар. Так што кампутар ёсць, а выдавецкага комплексу няма, бо ён нам не патрэбны. Затое маем многа смеху з самых сябе.

Старшыня Менскай гарадской Рады ТБМ імя Ф.Скарыны прафесар Мікола САВІЦКІ.

Фірмай «Дайнова» кампутар быў ахвяраваны адной са структур ТБМ дзеля выкарыстання ў статутных мэтах Таварыства. Кіраўнікам і супрацоўнікам фірмы было б прыемна даведацца, што ён працаваў на карысць справе адраджэння беларушчыны. Але, на жаль, ні ў публікацыі «Нашага слова», ні ў лісце сп. Савіцкага не тлумачыцца, кім і як выкарыстоўваўся на працягу года кампутар, атрыманы старшынём Менскай гарадской Рады ТБМ.

Ігар БЕРДНІК, кіраўнік аддзела сувязяў з грамадскасцю фірмы «Дайнова».

Ад рэдакцыі: Тое, як выкарыстоўваюцца сродкі, атрыманыя ад імя ТБМ асобнымі яго арганізацыямі і сябрамі, застаецца таямніцай і для нас. Ці спрыяе гэта дзейнасці Таварыства і яго аўтарытэту, пакідаем вырашаць чытачам.

За што прасіць прабачэння ў Масляніцынай?

У «Нашым слове» (№ 7, 96 г.) надрукаваны артыкул сп. І.Масляніцынай «Варта разабрацца, ці Яшчэ раз пра князя Бельскага».

Я лічу гэты артыкул зняважлівым для тых людзей, якія любяць сваю Радзіму Беларусь.

З якой непавагай і нянавісцю трэба ставіцца да беларусаў, каб абліваць брудам знакамітых беларускіх дзеячаў былых стагоддзяў, пачаўшы з Вялікага Міндоўга.

А вось Бельскага, здрадніка і бандыта, які не пашкадаваў ні Радзіму, ні каханую дзеля князя маскоўскага, Масляніцына называе «мужным і адважным» падобна на тое, што гэтай гістарычнай «асветніцы» хочацца, каб яшчэ і нашы дзеці, і ўнукі чыталі пра Бельскага і гандлявалі б сваёй Айчынай, як ён.

Я была абурана гэтым артыкулам і чакала добрага адказу ў «Нашым слове». І была здзіўлена, калі прачытала ў восьмым нумары артыкул сп. Людмілы Шніп «Яшчэ раз пра славу і няслаўе...». Асабліва ўразілі мяне словы: «Шчыра просім прабачэння ў сп. Масляніцынай, тым болей, што ні ў якім разе не жадаем перашкодзіць тым, хто працуе ў рэчышчы папулярызацыі беларускай гісторыі».

За што, скажыце, можна прасіць прабачэння, за зняваду беларусаў?

Вы паглядзіце, як раз'юшылася сп. Масляніцына пасля публікацыі ліста сп. Г.Самко, дарэчы, вельмі далікатнага ліста. Яна столькі выліла бруду, аж прыкра было чытаць, а ў адказ — прабачайце, будзь ласка. Калі беларусы навучацца сябе паважаць?

Мы з мужам ужо амаль не глядзім тэлевізар, не слухаем радыё, такое ўражанне, што ўсё гэта акупавала Расія, перадачы ідуць на расійскай мове, а песні, хоць вушы затыкай —

«Ветер в харю, а я шпарю... едрена вошь»,

«Я на тебе, как на войне»,

«Врубай погромче, ну, давай-ка, это дело верное»,

«Ну давай наяривай, гитара семиструнная», і багата другіх.

Цяпер што, адмовіцца ад «Нашага слова», хай яго чытаюць масляніцыны і руткоўскія.

А як хочацца чытаць добрыя газеты і кнігі на роднай мове і слухаць цудоўныя беларускія песні, якіх ужо даволі багата напісана!

Ніна Аляксандраўна БРАТЧЭНЯ.
г.Менск.

Да канферэнцыі «Дыскрымінацыя беларускай мовы ў Беларусі: гістарычны, палітычны і лінгвістычны аспекты»

Рэальнасць — як зямля і неба

Яшчэ ў XVIII і XIX стагоддзях усталявалася агульначалавечая норма: у нацыянальных дзяржавах дзяржаўнай мовай з'яўляецца нацыянальная мова карэннага этнасу. Гэта ўспрымаецца і разумеецца, як аб'ектыўная, Богам дадзеная рэальнасць, як існуюць зямля, паветра, неба. Такой праблемы, як у Беларусі, і аднасінаў кіраўніка першай афіцыйнай асобы да мовы карэннага этнасу ў натуральных умовах развіцця народа не існуе. Яна ўзнікае толькі ва ўмовах рэальнага этнацыду, амаральнасці палітыкі: альбо фізічнага знішчэння этнасу (гісторыя і сучасная барацьба народа Чачні), альбо духоўнага і інфармацыйнага этнацыду (гісторыя і сучасны здзек на дзяржаўным узроўні над роднай мовай беларусаў, іх сістэмай выхавання і навучання, культурай у цэлым).

З пабудовай нацыянальных дзяржаў у свеце ўзнікла пытанне заканадаўчага і маральнага ўсталявання адносінаў да этнічных меншасцяў (звярніце ўвагу — этнічных меншасцяў). Грубай, сілавой, прымусовай палітыкай Расія за два стагоддзі ператварыла класічную расійскую нацменшасць у Беларусі ў духоўную большасць, а этнічную большасць беларусаў на Богам выдзеленай тэрыторыі — у штучную нацменшасць. Дзеля выратавання беларускай мовы, культуры аб'ектыўна неабходна як мага хутчэй ліквідаваць гэты этнапанцыр, бо ён сцяў нашы беларускія нацыянальныя грудзі да стадыі смяротнага ўдушэння.

Прыемна адзначыць, што гэта зразумеў дэпутат-камуніст Вярхоўнага Савета Беларусі В.Шчукін, які 23 студзеня ў Вярхоўным Савеце выступіў у абарону беларускай мовы. Зазначым, што зрабіў ён гэта першым сярод дэпутатаў. А дзе ж тыя, якія на выбары ішлі з падтрымкай дэмакратаў?

Сучаснае кіраўніцтва Беларусі на чале з Прэзідэнтам Аляксандрам Лукашэнкам і прыхаваная акупацыя з боку Расіі ігнаруюць агульнапрынятыя міжнародныя ідэі абароны правоў чалавека і ідэю цярпімасці.

Як дасягненне цывілізацыі лічыцца прызнанне і павага асобы на яе права жыць у роднамоўным інфармацыйным асяроддзі. І на гэтае згодна міжнароднага права не дазволена рабіць замах ні індывідуальна, ні калектыўна, ні ў межах дзяржавы. Гэта палажэнне мае сілу і да карэннага этнасу, да этнічных меншасцяў.

І акупанты, і калабаранты павінны быць цярпімымі да беларускага рэнесансу, нашага адраджэння. Цярпімасць азначае: хаця я дзяржаўны чыноўнік і валодаю сілай, каб увесці гэта ці іншае абмежаванне (закрыць беларускія школы, скараціць выданні беларускіх кніжак) альбо забараніць што-небудзь, але па прычыне разумення перадумоў чалавечага існавання і чалавечага жыцця я гэтага не зраблю.

Сімпатыі Прэзідэнта А.Лукашэнкі да палітыкі Адольфа Гітлера і падпалены ім беларускі пантэон культуры ў прамове ў педагагічным універсітэце нагадваюць адносіны да 3 млн. яўрэяў пры нацыянал-сацыялізме ў Германіі.

Правa чалавека на родную мову, права карэннага беларускага этнасу жыць і развівацца ў роднамоўным інфармацыйным асяроддзі ёсць не прывілея, а права, якое перайшло з «натуральнага права» ў міжнароднае.

У адпаведнасці з кадыфікаваным міжнародным правам існуе:

1) натуральнае права чалавека на самавыражэнне на роднай мове як у побытавай, так і літаратурнай форме;

2) натуральнае права на грамадскія інстытуцыйныя тыпавыя ўмовы, каб мець магчымасць развіваць сферу роднай мовы як такой.

Дзяржава, яе кіраўніцтва абавязаны ствараць усе магчымыя ўмовы для рэалізацыі і развіцця гэтага права.

На жаль, натуральнае (Богам дадзенае) права для сучаснага кіраўніцтва Беларусі не з'яўляецца фармальным правам. А гэта вядзе да барацьбы. Рыхтуемая канферэнцыя «Дыскрымінацыя беларускай мовы ў Беларусі» ёсць форма пакуль што бяскроўнай барацьбы за духоўнае, а значыць, і фізічнае выжыванне. Пакуль мы займаліся абарончай барацьбой, спадзеючыся на тое, што Прэзідэнт А.Лукашэнка адумаецца і не прывядзе да трагічных вынікаў пастаяннага змагання за натуральнае права выжыць беларускай культуры.

Гарантам і абаронцам натуральнага права беларусаў у іх барацьбе за родную мову з'яўляецца міжнароднае права. Нагадаю, што міжнароднае права з'яўляецца абавязковым правам пры ўсталяванні адносінаў паміж двума ці некалькімі суб'ектамі (паміж беларускім этнасам і дзяржаўным антыбеларускім адукацыйным рэжымам).

ААН стварыла «Камісію па правах чалавека» са штаб-кватэрай у Жэневе. У яе складзе ёсць падкамісія па прадухіленні дыскрымінацыі і па абароне меншасцяў. На сённяшні стан ужыткy беларускай мовы і неабходнасць стварэння беларускамоўнага асяроддзя адпавядае духу і зместу гэтай камісіі. Мы маем сітуацыю: нацыянальнасвядомыя беларусы сталі нацменшасцю ў этнічнай беларускай большасці. На жаль, правы падкамісіі абмежаваныя: у выпадку паступлення скаргаў «не прадстаўляюцца паўнамоцтвы прымаць якія-небудзь меры» (пункт 1) — толькі правядзенне даследаванняў, выпрацоўка рэкамендацый для Эканамічнага Савета, які супрацоўнічае з Генеральнай Асамблеяй ААН.

Камісія па правах чалавека можа «ствараць спецыяльны камітэт для аб'ектыўнага даследавання парушэнняў правоў чалавека». Прапануем нашай канферэнцыі ініцыяваць пастаноўку гэтага пытання.

У артыкуле 27 «Пакта аб правах чалавека» сказана, што народ не павінен пазбаўляцца права «весці ўласнае культурнае жыццё» і «карыстацца сваёй мовай».

Прэзідэнт узначаліў кампанію па прапагандзе (адмоўныя, брыдкія публічныя выказванні ў адносінах да беларускай мовы) і практычнай рэалізацыі (разбурана беларускамоўная сістэма выхавання і аднаго года беларускамоўных выданняў) аднаго года беларускамоўных выданняў) шавіністычнай тэорыі перавагі мовы і культуры Расійскай імперыі над беларускай. А гэта супярэчыць «Міжнароднаму пагадненню аб устараненні любой формы расавай дыскрымінацыі» ад 07.03.66 г. У ёй адхіляецца любая выключнасць, абмежаванне альбо перавага, заснаваныя на нацыянальных каранях альбо этнасе. Адхіляецца таксама ўціск па этнічнай прыналежнасці.

Усе пералічаныя вышэй міжнародныя нормы абароны правоў чалавека падмацоўваюцца (што вельмі важна для нас) «Пагадненнем аб непрымяненні тэрмінаў даўнасці да ваенных злачынцаў і да злачынстваў супраць чалавечнасці» ад 26.11.68 г. Аб гэтым трэба ведаць усім, хто ігнаруе правы беларусаў. Як быў Нюрнбергскі працэс над групай галоўных фашысцкіх ваенных злачынцаў, так можа ўзнікнуць міжнародны грамадскі працэс (суд) над забойцамі мовы і душы беларускага народа.

Правы чалавека і Еўрапейская супольнасць

У 1950 г. прынята «Канвенцыя па абароне правоў і асноўных свабод чалавека» і створана «Еўрапейская камісія па правах чалавека» з цэнтрам у Страсбургу, утвораны «Еўрапейскі суд па правах чалавека». У пераліку асноўных правоў названай Канвенцыі ў першым раздзеле, арт. 14 забараняецца дыскрымінацыя на аснове этнічнай прыналежнасці і наадварот — дадатна ацэнены абавязак забеспячэння асноўных правоў і свабод.

Вядома, што ў Канстытуцыях (нават СССР) даецца пералік асноўных правоў чалавека, аднак яны не заўсёды выконваюцца. Таму ў Канвенцыі сказана: нават калі асноўныя правы тым ці іншым чынам агавораны законам, абмежаванне з боку закона не павінна заходзіць так далёка, каб асноўны змест якога-небудзь з правоў быў зліквідаваны.

У сістэме выхавання і навучання дзяржава абавязана паважаць правы бацькоў на забеспячэнне выхавання і навучання ў адпаведнасці з іх рэлігійнымі перакананнямі і светапоглядам. Заўважым, што аб мове навучання нацыянальных меншасцяў нічога не гаворыцца. Расійцы ў Беларусі належаць да нацыянальнай меншасці і паводзяць сябе павінны ў поўным суладдзі з міжнародным правам і законамі.

У нацыянальнай дзяржаве арганізацыя выхавання і навучання на дзяржаўнай мове падразумяваецца, як нешта само сабой зразумелае.

У «Заключным Хельсінкскім акце» (1975 г.) запісана, што дзяржавы-ўдзельніцы (Беларусь далучылася) абавязаліся на сваёй тэрыторыі паважаць правы чалавека і абараняць законныя інтарэсы чалавека. Аб'ектыўная неабходнасць і жыццёвая патрэбнасць у захаванні нацыянальнай мовы ёсць законныя інтарэсы беларусаў.

Згодна «Заключнага Хельсінкскага акта» дзяржава Беларусь павінна прыкладваць намаганні, каб усе неабходныя заканадаўчыя, адміністрацыйныя, судовыя і іншыя меры забяспечвалі абарону правоў чалавека і асноўных свабод на сваёй тэрыторыі. Яна павінна ўтрымлівацца ад усялякай дыскрымінацыі людзей і памкненняў у вобласці правоў чалавека і асноўных свабод. У пункце 45 дакладна выражана права на атрыманне, распаўсюджванне і абмен інфармацыі на роднай мове (у беларусаў — беларускай), а ў пункце 69 — права на навучанне ў рамках уласнай культуры (расійская культура для беларусаў ніколі роднай не была, як і культуры ўсіх нашых суседзяў; яна сілай прынесена і стала забойцай беларускай мовы).

Вельмі важным міжнародным дакументам з'яўляецца «Нарада па чалавечых вымярэннях НБСЕ» (29.06.90 г.). У чацвёртай частцы сфармуляваны правы нацменшасцяў і спосабы іх абароны. Павага права на родную мову, культуру разглядаецца як значны чыннік захавання міру. Чалавек мае права свабодна выказваць, захоўваць і развіваць сваю культуру ва ўсіх яе аспектах без якіх-небудзь памкненняў быць асіміляваным супраць сваёй волі.

Згодна пункта 32.1. чалавек мае права свабодна карыстацца роднай мовай як у прыватным парадку, так і ў грамадскіх месцах. У Беларусі дэпутаты Вярхоўнага Савета баяцца карыстацца дзяржаўнай беларускай мовай (выказванне дэпутата А.Дабравольскага). Пункт 32.2. гарантуе: «засноўваць і ўтрымліваць на роднай мове адукацыйныя, культурныя і рэлігійныя ўстановы», а пункт 32.3. — праводзіць рэлігійнае навучанне на роднай мове. Правa распаўсюджваць інфармацыю на роднай мове, абменьвацца ёю і мець доступ да такой інфармацыі (пункт 32.5.).

Дзяржавы-ўдзельніцы будуць (пункт 33) абараняць культурную, моўную і рэлігійную ідэнтычнасць на сваіх тэрыторыях і ствараць умовы для падтрымкі гэтай ідэнтычнасці.

Вельмі важны 34-ы пункт — аб забеспячэнні магчымасці для вывучэння роднай мовы і вывучэння іншых прадметаў на роднай мове.

Прызнаецца права (пункт 40.57.) ушчамлёных асобаў і груп падаваць і падтрымліваць скаргі па прычыне дыскрымінацыйных дзеянняў. Вось наша прававая абарона і абгрунтаванне актуальнасці і правамоцнасці тэмы канферэнцыі.

Нават беглы аналіз дакументаў міжнароднага права паказвае, што сусветная супольнасць надзейна абараняе кожны народ ад асіміляцыі.

ДЭМАКРАТЫЯ ПАТРАБУЕ: да той пары, пакуль дзейнічае Канстытуцыя, немагчымы ніякія заканадаўчыя акты народа, нават калі за іх прагаласуюць усе грамадзяне. Любая акцыя, арганізаваная насуперак альбо наперакор нормам Канстытуцыі, становіцца дзяржаўным канфліктам альбо рэвалюцыяй (праф. К.Шмід, Германія). Нехта думае, што інстытут рэферэндуму з'яўляецца самым лепшым сродкам для прагрэсіўнай палітыкі. Вопыт паказвае, што вынікі ўсенароднага галасавання амаль заўсёды скіраваны на захаванне існаваўшага становішча статус-кво.

Яшчэ Э.Кант пісаў, што свабода дадзена толькі там, дзе існаванне чалавека трымаецца на законе. Таму пры дэмакратыі не павінна быць магчымым, нават пры дапамозе часовай канстытуцыйнай большасці, прынясці законаў, якія супярэчаць Канстытуцыі. Спачатку павінен быць зменены тэкст Канстытуцыі, а затым могуць выдавацца жадаемыя законы.

Дэмакратыя, пры якой людзям закрыты рэальны доступ да нацыянальных каштоўнасцей культуры і адукацыі, ёсць сама супярэчнасць і небяспечнае парушэнне натуральных правоў чалавека.

Мікола САВІЦКІ,
старшыня Менскай гарадской Рады ТБМ імя Ф.Скарыны, прафесар.

Актуальна

У Капылі паважаюць сваю беларускасць

Тут адразу звяртае на сябе ўвагу сакавітая беларуская гаворка. Ды не толькі на вуліцах, у клубах ці там на рынку — дзякаваць Богу, народ яшчэ ў многіх мясцінах не адцураўся роднай мовы і ахвотна ёю карыстаецца. На Капыльшчыне беларуская мова натуральна, нязмушана пачувае сябе і ў дзяржаўных установах, і ў школе. І нават прыезджыя чыноўныя людзі, атабарыўшыся на Капыльшчыне, вымушаны ўсур'ёз лічыцца з гэтым фактарам. Як слушна заўважыў мясцовы паэт Віктар Новік, чые вершы друкавала «Наша слова», народ проста не зразумеў бы таго «вертыкальшчыка», які б адкрыта паспрабаваў выступаць супраць беларускага слова на радзіме Цішкі Гартнага, Кузьмы Чорнага, Адама Русака, Анатоля Астрэйкі, Алеся Адамовіча і яшчэ немалой чарады слынных на Беларусі дзеячаў літаратуры і культуры. Кажуць, і прэм'ер-міністр Міхаіл Чыгір, наязджаючы з Менска, з землякамі стараецца размаўляць выключна на беларускай мове, якой добра валодае. У сталіцы дык чамусьці саромеецца ці што, а ў Капылі, кажуць, наадварот. Як у замежных сустрэчах з прадстаўнікамі беларускай дыяспары.

Нічога не змяніў у моўным сэнсе і ў сістэме асветы сумнапамятны рэферэндум, што, дарэчы, дакладна адзначыў раней у час гутаркі з карэспандэнтам намеснік начальніка ўпраўлення адукацыі Менскай вобласці Георгій Ніканавіч.

— Шаноўная Марыя Леанідаўна, як удалося пасля рэферэндуму захаваць ранейшую пазіцыю беларускай мовы ў школах Капыльшчыны, — спытаў карэспандэнт у намесніцы загадчыка аддзела адукацыі Капыльскага райвыканкама М.Л.Сандрозд.

М.С.: Беларускую мову ў школах раёна і горада нам дапамог захаваць Закон аб мовах. Да 14 траўня 1995 года ва ўсіх школах з першага па шосты класы, а таксама ва ўсіх дашкольных установах выхаванне і навучанне дзяцей вялося толькі з карыстаннем роднага слова. Так яно і засталося пасля рэферэндуму.

А.М.: А не было такога, як, напрыклад, у тым жа Менску, калі многія кіраўнікі школ разам з «рускамоўнымі» бацькамі пачалі наступ на беларускую мову — знішчаліся беларускамоўныя класы і ўтвараліся расійскамоўныя ў беларускіх школах. Маўляў, рэферэндум ім на такое даў дазвол...

М.С.: Мы зразумелі рэферэндум як акцыю, што не мае дачынення да Закона аб мовах у сэнсе парушэння гэтага Закона. Так, кіраўнікі дзяржавы захацелі высветліць, якое становішча займаюць расійская і беларуская мовы ў нашым грамадстве. Гэта іхняя права, іхняя кампетэнцыя. Ім пажадана было яшчэ раз падкрэсліць, што абедзве славянскія мовы раўназначныя. Калі ласка, хто супраць гэтага? Але ж Закон аб мовах — асноўны рэгулятар моўных дачыненняў у краіне. І яго мы абавязаны выконваць. Для таго ён і Закон.

А.М.: Скажыце, на Капыльшчыне ці знайшоўся хто з бацькоў, які б напісаў заяву аб пераводзе свайго дзіцяці з беларускамоўнага на расійскамоўнае навучанне?

М.С.: Афіцыйна не было. Хаця некаторыя бацькі да нас звярталіся з гэтай нагоды за тлумачэннямі. І мы ім даходліва растлумачылі, што калі мы пачнём адкрываць расійскамоўныя класы ўжо зараз, то сутрэнем вялікія цяжкасці: спатрэбіцца падручнікі, новыя праграмы, дадатковая праца настаўнікаў, нервовыя траўмы ў дзяцей. Бацькі нас зразумелі і больш не ўздымалі пытання.

А.М.: А настаўнікі? Якая ў іх пазіцыя?

М.С.: У нас ва ўсіх адна пазіцыя. Здараецца, у раён прыязджаюць педагогі з расійскамоўным выкладаннем тых або іншых прадметаў. Яны перавучваюцца. Ды і беларускамоўнае асяроддзе ад іх таго вымагае. Між іншым, «навічкі» вельмі хутка авалодваюць беларускай мовай навучання і выхавання дзяцей і ў школах, і ў дзіцячых садках.

А.М.: Значыць, можна сказаць, што на Капыльшчыне моўнае асяроддзе ў школах аднароднае?

М.С.: На гэта скіраваная не толькі школьная праграма, але і пазакласная праца. У нас безліч гурткоў, дзе вучні спасцігаюць нацыянальную культуру, авалодваюць народнымі рамёствамі. Ёсць выдатная мастацкая самадзейнасць — дзеткі спяваюць беларускія народныя песні, граюць на народных інструментах... Адраджаем мы і народныя святы і абрады. Напрыклад, Гуканне Вясны, Купалле... Бацькам і дзецям гэта ўсё падабаецца. І тут, паверце, ніякай палітыкі няма. Мы жывём на сваёй зямлі, пра гэта ніхто не мае права забывацца.

Калі да сказанага дадаць, што ў сям'і Сандроздаў усе размаўляюць між сабой пабеларуску, а дачка Марыі Леанідаўны пасля заканчэння Нясвіжскага педвучылішча вядзе пачатковыя класы ў школе — вядома ж, на беларускай мове, робіцца зразумелым: настаўніцкая інтэлігенцыя тут хоць трошачку, як мне той-сёй казаў, і саветызаваная, больш «левая», чым «правая», але — нацыянальная, гэта адназначна. З пераемнасцю ад пакалення да пакалення не губляюць капыляне беларускага духу, сваёй нацыянальнай адметнасці. А калі некаторыя мясцовыя камуністы гэта называюць па-ранейшаму ленінскай нацыянальнай палітыкай, то час пакажа, што і да чаго.

Алесь МІКАЛАЙЧАНКА.

Згадкі

Нязломны патрыёт

За апошнія гады Бацькаўшчыне былі вернутыя імёны амаль усіх беларускіх эміграцыйных гісторыкаў. Але вось чамусьці Юры Стасевіч абмінаўся ўвагаю.

Ён нарадзіўся ў 1902 годзе на Віленшчыне ў сялянскай сям'і. Пра яго адукацыю нічога невядома. Ужо маладым хлопцам Стасевіч далучаецца да беларускага нацыянальнага руху. Калі Заходняя Беларусь была выдзелена Польшчы, ён пайшоў у партызаны, каб змагацца з акупантам. У 1925 г. антыпольская партызанка спынілася і былыя партызаны пачалі легалізавацца. Ю.Стасевічу пашанцавала менш за іншых сяброў па зброі — яго арыштоўвае паліцыя. Польскі суд прысудзіў яму шматгадовае турэмнае зняволенне. Пазней, ужо на эміграцыі, Стасевіч успамінаў, што менавіта ў гарадзенскай турме ён упершыню спаткаўся з сябрамі сялянска-работніцкай Грамады. Яны пачалі рабіць падпольны турэмны часопіс ды гуртаваць вакол сябе іншых палітычных зняволеных-беларусаў. Гэтаму перашкаджалі камуністы, якія не хацелі губляць свайго ўплыву сярод палітвязняў, нападалі на грамадоўцаў, рабілі нават даносы турэмным уладам, што па руках ходзіць рукапісны беларускамоўны часопіс. Вось тады ў Юрыя Стасевіча і пачалі знікаць ілюзіі ў дачыненні да кампартыі і «Беларускага Дому» ў БССР.

Нямала гадоў правеў Стасевіч у польскіх турмах. Вызваліўшыся, ён далучаецца да былых сяброў Грамады, якія праводзілі патрыятычную працу ў форме розных легальных і нелегальных арганізацый.

На пачатку 1939 года ў Баранавічах адбылася нелегальная нарада грамадоўцаў і былых сяброў КПЗБ. Сярод іншых пытанняў абмяркоўвалася і міжнароднае становішча. Ю.Стасевіч выказаў думку, што вайна Польшчы з Германіяй непазбежная і што палякі прайграюць. Таму, каб вызваліць Заходнюю Беларусь ад фашысцоўскай акупацыі, ён прапанаваў рыхтаваць на выпадак вайны паўстанне для абвяшчэння незалежнай Заходне-Беларускай Рэспублікі. Нарада вырашыла пачаць падрыхтоўку да паўстання.

Ужо ў першыя дні верасня 1939 года партызанскі рух, які арганізавалі камуністы з распушчанага КПЗБ і грамадоўцы, ахапіў усё заходне-беларускае Палессе. Галоўны штаб паўстання ўзначаліў Іван Тарасюк — былы сябра ЦК КПЗБ. Ю.Стасевіч увайшоў у ценявы Урад ЗБР, прэм'ерам якога быў грамадовец Васіль Вір. Галоўныя партызанскія сілы былі сцягнутыя да Пінска, бо менавіта ў гэтым горадзе планавалася абвясціць ЗБР. Захоп горада павінен быў пачацца 18 верасня, але на дзень раней у Заходнюю Беларусь уступіла Чырвоная армія... Стасевічу ўдалося пазбегнуць арышту НКВД — ён уцёк у Вільню, якая неўзабаве была далучаная да Летувы. Да самага пачатку нямецка-савецкай вайны Ю.Стасевіч знаходзіўся на нелегальнім становішчы.

Легалізаваўся ён летам 1941 года, але на службу да акупантаў не пайшоў. Увосень, з ініцыятывы былога камуніста і грамадоўца Юльяна Саковіча, была закладзена нелегальная арганізацыя «Беларуская Народная Грамада». Стасевіч уваходзіць у яе кіраўніцтва ды патрабуе, каб сябры арганізацыі не ўваходзілі ў паліцыю, у адміністрацыйныя ўстановы.

Пасля таго, як летам 1942 г. у Заходняй Беларусі арганізавалася «Беларуская Народная Партызанка», Стасевіч увайшоў у яе палітычнае кіраўніцтва. Ён зноў пераходзіць на нелегальнае становішча і знаходзіцца ў атрадзе атамана Язэпа Таўпекі (геолаг па адукацыі, грамадовец, арыштоўваўся НКВД перад вайною, але ўцёк), які дзейнічаў у лясах паміж Наваградкам, Слонімам і Баранавічамі.

Вясною 1943 года, у адпаведнасці з сакрэтным загадам П.Панамарэнкі, пачалося знішчэнне народнае партызанкі. Дэсантныя групы НКВД на чале з палкоўнікам Рыгорам Лінькоўным пачалі, дзе абманам, а дзе сілаю, знішчаць або падначальваць сабе партызанскія аддзелы БНП. На атрад Таўпекі нечспадзявана напалі ўзброеныя да зубоў дэсантнікі Лінькова. Пад час бою, ад выбуху гранаты, Стасевіч адарвала руку... Сябры выратоўваюць яго і пераходзяць ад сталінскіх забойцаў.

Летам 1944 года яму ўдалося выехаць у Германію, дзе ён сустракаецца з сябрамі па Грамадзе. У Берліне, у канцы 1944 г., імі была створана нелегальная арганізацыя «Двупагоня», якая праіснавала да самага скanання гітлераўскага рэжыму.

Пасля некалькіх гадоў жыцця ў лагерах ДП, у 1949 годзе Юры Стасевіч едзе ў ЗША. Разам з Лявонам Лунём ён спрабаваў залажыць беларускую арганізацыю ў паўднёвых штатах, але, няўдала. Стасевіч навязвае тады сувязь з сябрамі Грамады, якія эмігравалі ў Канаду. Сяргей Хмара ў Таронта выдаваў газету «Беларускі Голас», у якой і пачаў друкаваць свае гістарычныя даследаванні Ю.Стасевіч.

Стасевіч даследаваў беларускі вызвольны рух 20 ст. У сваіх шматлікіх артыкулах у газеце «Беларускі Голас» (іх налічваецца больш за 50) ён разглядае гісторыю абвяшчэння БНР і яе збройных сілаў, палемізуе па гэтым пытанні з савецкімі гісторыкамі. Стасевіч пісаў пра генерала Булак-Балаховіча, пра антыпольскі рух у Заходняй Беларусі на пачатках 20-х гг. і пра антысавецкі ў БССР. Але найбольш яго артыкулаў прысвечаны апошняй вайне. Асаблівасць даследаванняў Юрыя Стасевіча ў тым, што ён быў непасрэдным удзельнікам многіх падзей, пра якія піша ў сваіх даследаваннях. Але ён не абапіраецца толькі на сваю памяць. Стасевіч шырока выкарыстоўвае архіўныя дакументы Навукова-даследчага інстытута імя Кастуся Каліноўскага.

Інстытут імя К.Каліноўскага быў заснаваны вядомым беларускім архівістам Мікалаем Паньковым на пачатку 1950-х гадоў у ЗША. Збіраў эміграцкую перыёдыку, успаміны былых удзельнікаў Беларускага вызвольнага руху. Выдаваўся часопіс «Дакументы і факты Беларускага вызвольнага руху», у якім друкаваліся гістарычныя даследаванні і ўспаміны. Стасевіч стаў намеснікам старшыні інстытута.

Адзначу шэраг найбольш значных яго артыкулаў: «Беларуская Народная Партызанка», «Беларуская партызанка 1944—52 гг.», «Аб чым камуністычныя гісторыкі не ўспамінаюць», «Паўстанне 1—17 верасня 1939 г. на Палессі і ЗБР», «Палітычныя групоўкі на Беларусі 41—45 гадоў» ды шмат іншых.

Стасевіч піша пра тыя падзеі, пра якія не згадвалі не толькі ў БССР, але і на эміграцыі. Справа ў тым, што беларуская эміграцыя была раздзелена на тры часткі: Рада БНР і яе прыхільнікі, БЦР са сваімі сімпатыкамі і Грамада на чале з Сяргеем Хмарам. Ва ўмовах палітычнай барацьбы і канкурэнцыі замоўчваліся адны падзеі і празмерна ўхваляліся іншыя.

Юры Стасевіч быў адзін з тых эміграцкіх гісторыкаў, якія разумелі важнасць задакументавання ўсіх успамінаў удзельнікаў нацыянальна-вызвольнага руху. Стасевіч увесь час адчуваў, што запісаць удалося толькі мізэр, што шмат каштоўных успамінаў загінула і гіне... Ён друкуе ў газеце «Беларускі Голас» артыкул «Неадкладная справа» (у сакавіку 1975 года), дзе піша, як важна пакінуць задакументаваныя для гісторыі сведчанні ўсіх удзельнікаў падзеяў, якія паўсталі пад час вайны, але, на жаль, зафіксавана пакуль мала.

Ю.Стасевіч згадвае, што ў сп. Пануцэвіча ў Чыкага знаходзіцца багаты неапрацаваны архіў і ўспаміны ўдзельніка вызвольнай барацьбы — генерала Дзямідава, што невядомы лёс успамінаў Кушаля і архіў Езавітава ў Саўтрыверы. Ю.Стасевіч заклікаў да аб'яднання ўсіх эміграцкіх сіл дзеля хаця б выдання «звычайнага рататарнага бюлетэню, прысвечанага выключна справам найноўшай вайсковай гісторыі...»

Ю.Стасевіч быў актыўным сябрам беларускіх палітычных, ветэранскіх і грамадскіх арганізацыяў, уваходзіў у Саюз былых удзельнікаў збройнай барацьбы за вызваленне Беларусі, у Федэрацыю вольных беларускіх журналістаў, у Камітэт Вольнай Беларусі. Не шкадаваў сябе. І гэта нягледзячы на цяжкае раненне. Памёр ён 20 лютага 1984 года ў Сан-Францыска раптоўна, на 82-м годзе жыцця...

Сяргей Хмара пісаў у некралогу: «Нечспадзяваная памёр адзін з выдатнейшых сяброў нашае і так малое працярэбленае ў змаганні за волю Беларусі — групы — Юрка Стасевіч... Для выдання яго даследаванняў друкам, па-за артыкуламі ў «Б.Г.», на жаль, не было сродкаў. Юрка памёр! Адышоў са свету палкі, нязломны патрыёт свае Бацькаўшчыны».

Вывучэнне літаратурнай спадчыны гэтага шчырага рупліўца беларушчыны на эміграцыі яшчэ наперадзе.

Сяргей ДУДАЛІЧ.

Беларусы-філолагі

Беларусы-філолагі

Аляксандр Іларыевіч Германовіч

Да 100-годдзя з дня нараджэння

Кожны з нас вывучаў у школе граматыку, знаёміўся з часцінамі мовы. Большая ўвага ўдзялялася назоўніку, дзеяслову, прыметніку. Апошнім у падручніку стаяў выклічнік. Вельмі мала на яго звярталі ўвагі. Здавалася, гэтая часціна мовы не заслугоўвае сур'ёзных адносін да сябе. А на справе аказваецца, што выклічнік — надзвычай цікавая часціна. На яго спасціжэнне можна затраціць цэлае жыццё.

Значную частку свайго свядомага жыцця прысвяціў вывучэнню выклічніка выдатны мовазнаўца А.Германовіч.

Нарадзіўся будучы вучоны 8 сакавіка 1896 г. на Мсціслаўшчыне ў в.Радзівонаўка ў сям'і селяніна-арандатара. Вучыўся ў Мсціславе, у Магілёве. Атрымаўшы сярэднюю адукацыю, у 1916 г. паступіў у Нежынскі гісторыка-філалагічны інстытут. Праз год вучобу давялося перапыніць і вярнуцца на радзіму, дзе працуе настаўнікам. Потым вяртаецца ў Нежын і ў 1922 годзе заканчвае інстытут. І зноў настаўнічае ў Беларусі, на Смаленшчыне, у Маскоўскай вобласці. На пачатку 30-х гадоў вучыцца ў аспірантуры. Затым выкладае расійскую мову ў Наўгародскім настаўніцкім інстытуце, у Казахскім і Дагестанскім педінстытутах, у Сімферопальскім універсітэце. У 1938 г. абараніў кандыдацкую дысертацыю, у 1962 г. — доктарскую. Яму нададзена вучонае званне прафесара.

Большую частку сваіх навуковых даследаванняў А.Германовіч прысвяціў выклічніку. Яго працы атрымалі высокую ацэнку навуковай грамадскасці. Ён паказаў, што выклічнікі — гэта словы-сігналы. Цікава падмечана іх шматзначнасць. Вучоны прапанаваў класіфікацыю выклічнікаў: эмацыянальныя, якія выражаюць пачуцці, і імператыўныя, што выражаюць волю, загад, а таксама вызначыў іх істотныя прыкметы — высокую эмацыянальнасць, адсутнасць лексічнага значэння, своеасаблівасць інтанацыйнага афармлення, сувязь з мімікай і жэстамі. У яго працах паказана разнастайнасць структуры выклічнікаў і іх утварэння. Значная колькасць іх утворана шляхам пераходу з іншых часцін мовы — назоўнікаў, дзеясловаў, займеннікаў, прыслоўяў. Некаторыя прыйшлі з іншых моў: **амба, баста, капут, каюк, палундра, пардон, шабаш.** Асобную групу эмацыянальных выклічнікаў складаюць фразеалагізмы. Ад выклічнікаў утвараюцца іншыя часціны мовы, многія з якіх ён чуў яшчэ ў дзяцінстве: **нокаць, ноканне, тпрукаць, тпрузейкаць, цясютканне, тпруканнік.**

Цікавыя назіранні А.Германовіча над месцам выклічнікаў у сістэме сінтаксісу. Адны з іх у сувязь з іншымі словамі не ўступаюць, другія ўключаюцца ў сказ, выступаюць у ролі яго членаў. Вучоны прыводзіць прыклады з запісаў беларускага фальклору, асобныя ўзоры выклічнікаў з гаворкі Мсціслаўшчыны. Ён даследаваў ролю выклічнікаў у творах М.Горкага, у сатыры М.Салтыкова-Шчадрына. У 1966 г. выйшла з друку яго капітальнае даследаванне «Выклічнікі ў рускай мове». Аўтар абагульніў багаты і разнастайны матэрыял, прасачыў развіццё гэтай часціны мовы ад старажытнасці да нашых дзён, паказаў яе словаўтваральныя, сінтаксічныя, фармальна-інтанацыйныя магчымасці.

Вывучаючы выклічнікі, А.Германовіч распрацоўвае і іншыя лінгвістычныя пытанні. Яго навуковыя інтарэсы досыць шырокія: гісторыя расійскай мовы, марфалогія, дыялекталогія, беларуская і ўкраінская мовы. Асабліва праяўляецца яго ўлюбёнасць у слова, вуснае і пісьмовае. Ён умеў раскрыць жыццё слова ў мастацкім творы, ведаў яго неабмежаваныя магчымасці. На яркіх узорах паказваў, як узрастае багацце мовы пры выкарыстанні словаўтваральных элементаў. Багацце слоўніка абумоўліваецца таксама здольнасцю многіх слоў набываць пераносныя значэнні. Значную ўвагу ўдзяліў вывучэнню мовы асобных пісьменнікаў, у прыватнасці М.Гогаля.

А.Германовіч праявіў сябе ўмелым педагогам, метадыстам, выхавацелем. Ён часта выступаў з дакладамі, дзяліўся вопытам, даваў каштоўныя парады па методыцы выкладання, пісаў метадычныя распрацоўкі. Заўсёды прыходзіў на дапамогу настаўнікам, з многімі перапісваўся, абагульняў іх вопыт. Нярэдка выязджаў у школы.

У апошнія гады вучоны працаваў над кнігамі «Мова інтанацыі і жэстаў» і «Мова, стыль, паэтыка лірычных твораў Пушкіна». Ён выявіў здзіўляючае веданне расійскай старажытнай, класічнай і сучаснай літаратуры. Быў знаёмы з буйнейшымі лінгвістамі Р.Аванесавым, Е.Галкінай-Федарук, Б.Ларыным, Ф.Філіным і інш. Свабодна арыентаваўся ва ўсіх славянскіх мовах. Лекцыі праводзіў у выглядзе гутаркі, ставіў праблемныя пытанні і адказваў на іх. Тым прыцягваў увагу студэнтаў, прымушаў іх думаць. Студэнты настолькі любілі свайго выкладчыка, што пайсці да яго на экзамен або залік не падрыхтаваўшыся проста саромеліся. Сярод выкладчыкаў і студэнтаў бытавала выслоўе: Аляксандр Іларыевіч — гэта сумленне інстытута.

Былі ў вучонага свае захапленні. Працуючы дырэктарам школы на Украіне, сур'ёзна захапіўся пчалагадоўляй, вывучаў біялогію пчол на школьнай пасецы. У выніку апублікаваў два артыкулы ў часопісе «Пчеловодство». Другім захапленнем была музыка. Уважліва сачыў за ўсім новым у музычным свеце, стварыў буйную фанатэку з дзвюх тысяч пласцінак і магнітафонных стужак на трыста гадзін.

Памёр А.Германовіч у 1973 годзе. Усе, хто ведаў вучонага, адзначалі яго рознабаковую адукаванасць, высокую культуру, шырокую эрудыцыю, шчодрую душу. Сціпласць, дабрыня, чалавечнасць, далікатнасць былі ўласцівы яму ў вышэйшай ступені. Яго штомлікія вучні працуюць выкладчыкамі ў вышэйшых навучальных установах, у школах, несучы маладому пакаленню ўсё светлае, высакароднае, што перадаў ім Аляксандр Іларыевіч са сваіх шчодрых душэўных багацця.

Георгій ЮРЧАНКА.

У суседзяў

У Златай Празе

«Беларусы ў Празе» — такую назву мела канферэнцыя, што адбылася нядаўна ў сталіцы Чэхіі. Арганізатарамі яе былі Згуртаванне беларусаў свету "Бацькаўшчына", Таварыства «Беларусь—Чэхія», беларускі Пэн-клуб ды чэшскае Таварыства прыязні з народамі Усходу. Фундатарам мерапрыемства быў Фонд Сораса-Беларусь.

Усталяванню ў Празе помніка Францішку Скарыну, вывучэнню беларускай мовы ў чэшскіх ВНУ, ушанаванню і захаванню памяці пра беларусаў, што жылі ў Чэхіі, падтрымцы чэшскіх беларусістаў — усім гэтым справам мела спрыяць канферэнцыя. І, акрамя ўсяго, яна была выказам удзячнасці чэшскаму народу за аказаную ім падтрымку беларусам у цяжкія для іх часы.

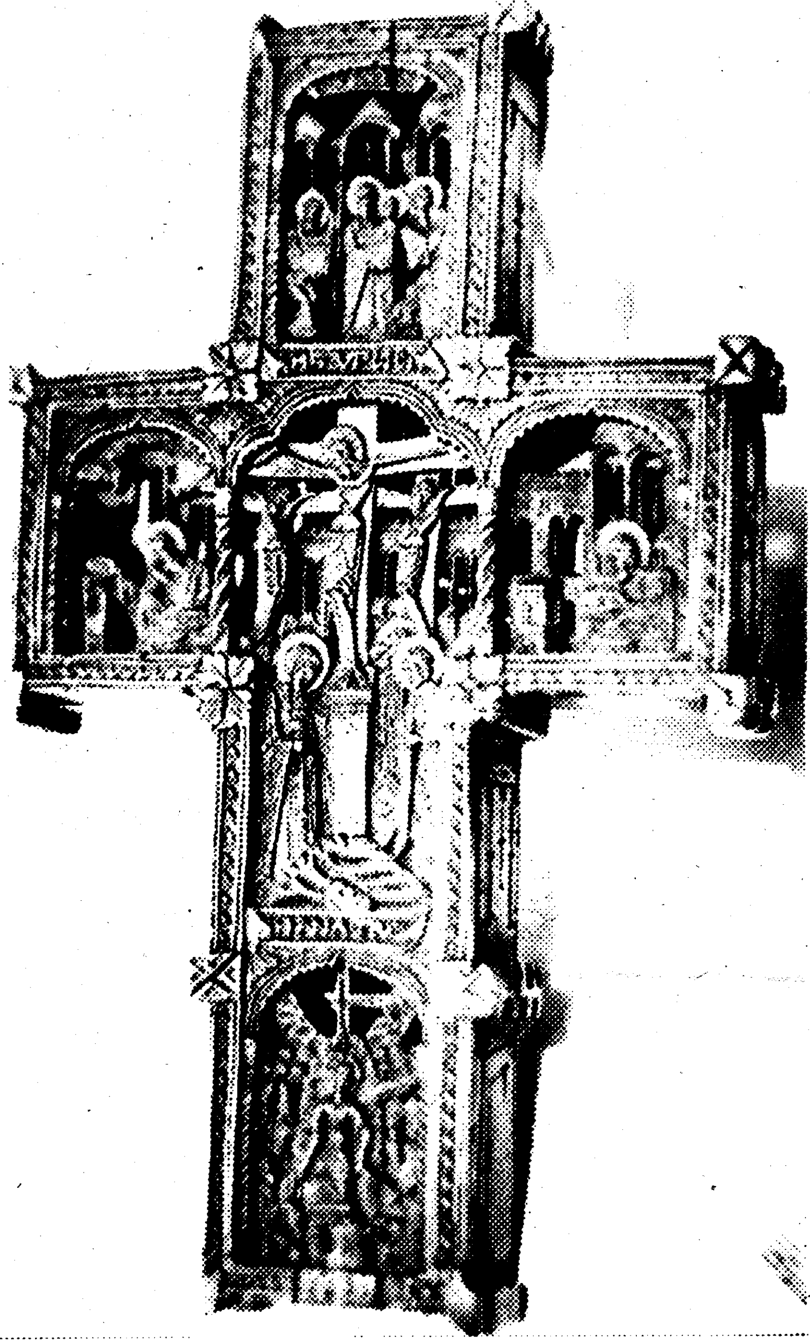
У працы канферэнцыі ўдзельнічалі пісьменнік Васіль Быкаў, старшыня чэшскага Таварыства прыязні з народамі Усходу касманаўт Уладзімір Рэмек, пасол Беларусі ў Чэхіі Мікалай Вайцянкоў, прадстаўнікі беларускай эміграцыі ды іншыя асобы.

С.П.

ВЕРУЕМ

Хрысціянам Беларусі час аб'яднаць свае намаганні

Круглы стол па праблеме «Каталіцызм на Беларусі» сабраў у Нацыянальным навукова-асветным цэнтры імя Ф.Скарыны навукоўцаў, святароў, спецыялістаў Міністэрства адукацыі і навукі і журналістаў. Такая сустрэча наспела ўжо даўно, адзначыў дырэктар Цэнтра сп. Адам Мальдзіс. На яго думку, феномен Беларусі — яе шматаблічнасць, шматканфесійнасць, знаходжанне на стыку дзвюх культур — візантыйска-славянскай праваслаўнай і рамана-германскай каталіцкай — станоўчым чынам паўплываў на развіццё хрысціянства і міжканфесійнай талерантнасці народа. І трэба старацца гэтую талерантнасць захаваць, бо цяпер досыць часта прадстаўнікі некаторых канфесій прэтэндуюць на выключную ролю ў нацыянальным адраджэнні.

З дакладам «Каталіцкі Касцёл на Беларусі» выступіў пробашч менскага касцёла святых Алены і Сымона ксёндз, магістр Уладзіслаў Завальнюк. Ён прывёў цікавую статыстыку росту каталіцкіх парафій на Беларусі за апошнія гады, аб працы духоўных навучальных устаноў, у тым ліку духоўнай семінарыі ў Гародні, дзе рыхтуюцца святары, якія ведаюць беларускую мову. Выдаецца шэраг рэгіянальных беларускамоўных каталіцкіх часопісаў. Ёсць радыёпраграмы. Шырокі размах набіраюць харытатыўныя акцыі арганізацыі «Caritas». Па словах прамоўцы, ёсць поспехі і ў перакладчыцкай дзейнасці. Выдаюцца літургічныя кнігі, імшал, трэбнікі ды іншая рэлігійная і літургічная літаратура на беларускай мове. Закранал ася праблема недастатковай рэлігійнай адукацыі людзей, і ў першую чаргу дзяцей і моладзі. Святар падаў прапанову — звярнуцца да кіраўніцтва Дзяржтэлерадыёкампаніі з праектам стварэння штотыднёвай надканфесійнай праграмы «Хрысціянская Этыка».

З невялікім судакладам аб сучасным стане Грэка-каталіцкай Царквы на Беларусі і аб праблемах, з ёй звязаных, выступіў айцец дзекан Ян Матусевіч. «Некаторыя несумленныя палітыкі выкарыстоўваюць словы унія, уніяцтва, як пудзіла для запалохвання людзей, хаця сапраўдны сэнс гэтага слова — аб'яднанне. Яднанне хрысціян у духу любові...» — гэтыя словы былі лейтматывам яго выступу. Таксама а.Ян Матусевіч распавёў аб падрыхтоўцы да юбілею 400-годдзя Берасцейскай Уніі. Аб Грэка-каталіцкай Царкве гаварылі таксама прафесар Юры Хадыка і доктар філасофскіх навук Уладзімір Конан, які выступіў з дакладам. «Даследаванне рэлігійнай думкі на Беларусі». Навуковы калектыў пад кіраўніцтвам пана Конана ўжо падрыхтаваў да друку анталогію гісторыі Праваслаўнай Царквы на Беларусі. Зараз шпаркімі тэмпамі ідзе праца па стварэнні анталогіі Уніяцкай Царквы, на чарзе падрыхтоўка анталогіі гісторыі Каталіцкага Касцёла на Беларусі.

Але ці не самым галоўным вынікам працы «круглага стала» стала стварэнне камісіі па парафіяльнай гісторыі царквы. Бліжэйшая задача камісіі — напісанне падручніка па рэлігіязнаўству для студэнтаў ВНУ і, у прыватнасці, дапаможніка па гісторыі каталіцызму. Як зазначалі дакладчыкі, праблема выкладання гісторыі рэлігіі і рэлігіязнаўства стаіць надзвычай актуальна. Элементы рэлігіязнаўства зараз уводзяцца у навучальную праграму ВНУ ў межах некалькіх дысцыплін, але няма дастатковай колькасці падрыхтаваных выкладчыкаў. Усё гэта адбіваецца на якасці выкладання. Адукацыя і рэлігія павінны быць узаемадапаўняльнымі, узаемаўзбагачальнымі, і стварэнне дапаможніка паспрыяе фармаванню ў студэнтаў адпаведнага светапогляду і адэкватнаму ўспрыняццю феномену рэлігіі, падкрэслівалася выступоўцамі.

Міністэрства адукацыі і навукі гатова аказаць камісіі неабходную дапамогу і ўсялякую падтрымку, сказала ў сваёй прамове вядучы інспектар упраўлення вышэйшай адукацыі міністэрства Любоў Канаплянік.

Альгерд НЕВЯРОЎСКІ.

Эўхарыстычны Цуд

У старажытным касцёле італьянскага горада Ланчыана дэр Фрэнтані больш за 12 стагоддзяў захоўваецца рэліквія першага і самага вялікага Эўхарыстычнага Цуду Каталіцкага Касцёла.

У VIII ст.н.э. у маленькім касцёле Санкт-Леганцыяна манах ордэна Святога Базыля служыў Святую Імшу. Пад час перамянення ён засумняваўся ў сапраўднай прысутнасці Цела і Крыві Хрыстовай у форме віна і хлеба. У гэты момант у руках святара адбыўся цуд: гостыя ператварылася ў жывую плоць, а віно — у сапраўдную кроў, якая адразу ж сцялася, утварыўшы 5 згусткаў.

Можна лёгка заўважыць, што гостыя, пераменeная ў цела, адпавядае па памерах вялікай гостыі (Hostia magna), якая і зараз ужываецца ў Каталіцкім Касцёле. Яна мае карычневы колер, а калі яе трымаць супраць святла, здаецца ружовай. Згусткі крыві — зямліста-жоўтыя. На працягу стагоддзяў Святыя Рэліквіі, якія змясцілі ў прыгожым срэбным начынні, захоўвалі манахі законаў Св.Базыля, Св.Бенедыкта і Св. Францішка. Апошнія, пабудаваўшы новы касцёл, змясцілі Святыню ў галоўным алтары.

Пачынаючы з 1574 г. аўтарытэтныя прадстаўнікі касцёла праводзілі рознага роду экспертызы, спраўджваючы сапраўднасць Рэліквіі. У апошні час для таго, каб мець магчымасць адказаць на шматлікія пытанні аб праўдзівасці Цуду, стала неабходным правядзенне яшчэ адной экспертызы. Францішкане-мінарыты, атрымаўшы дазвол іерархаў Касцёла, у лістападзе 1970 г. вырашылі даверыць Рэліквіі групе экспертаў, даручыўшы ім правядзенне дакладных навуковых аналізаў. Лабараторныя аналізы праводзіліся з абсалютнай навуковай дакладнасцю прафесарам Адарада Лінолі, свабодным дацэнтам анатоміі, радыелагічнай гісталогіі, хіміі і клінічнай мікраскапіі, супольна з прафесарам Руджэра Бертэлі з універсітэта горада Сіены. Аналізы далі абсалютнае пацвярджэнне раней праводзімых экспертыз. 4 сакавіка 1971 г. у касцёле Святога Францішка, у прысутнасці прадстаўнікоў Касцёла, а таксама дзеячаў культуры і медыцыны, прафесар Лінолі зрабіў даклад аб выніках сваіх падрабязных аналізаў, якія суправаджаліся серыяй фотаздымкаў, зробленых з дапамогай мікраскопа.

Вынікі былі наступнымі:

— Цела сапраўды з'яўляецца целам, а кроў уяўляе сабой сапраўдную кроў.

— Цела з'яўляецца часткай сардэчнай мышцы.

— Цела і кроў адпавядаюць чалавечым.

— Цела і кроў маюць адну і тую ж групу крыві: (АВ).

— Размеркаванне пратэінаў, якія ўтрымліваюцца ў крыві, адпавядае нармальнаму размеркаванню, у працэнтных суадносінах, характэрнай для гемаграмы звычайнай свежай чалавечай крыві.

— У крыві былі знойдзены хларыды, фосфар, магній, калій, натрый і кальцый.

— Захаванне Рэліквій, якія на працягу стагоддзяў знаходзіліся пад уздзеяннем фізічных, атмасферных і біялагічных фактараў, у натуральным стане, без ужывання кансервуючых рэчываў, застаецца надзвычайным феноменам.

Напрыканцы можна сказаць, што навука дала дакладны і падрабязны адказ на пытанне аб сапраўднасці Эўхарыстычнага Цуду ў Ланчыана.

По матэрыялах замежнага друку падрыхтаваў А.Н.

Свет Новага Запавету

Фарысеі

«Багатыя стаяць на баку садукеяў, просты люд на баку фарысеяў», — адзначыў Ёсіф Флавій у «Юдзейскай даўніне», напісанай каля 100 г. да н.э. «Аднак дзяржаўныя справы кіраваліся не паводле іхняй (садукеяў — **У.П.**) волі. Атрымаўшы грамадскую пасаду, яны мусілі незалежна ад уласнага жадання, чыніць усё адпаведна жаданням фарысеяў, інакш просты народ не трываў бы іх», — дадаў ён у іншым раздзеле гэтай жа кнігі. Дык кім жа былі фарысеі?

Як і садукеяў, іх наўрад ці магчыма называць сябрамі нейкай секты ці таварыства. Фарысейства было хутчэй супольнасцю, аб'яднанай агульным падыходам да пытанняў веры і рэгуляванага ёй грамадскага жыцця. Гэтая супольнасць сфармавалася ў ІІ стагоддзі да н.э. — у час нацыянальнага паўстання супраць улады Вавілона і карысталася вялікім уплывам у краіне. Аддзеленыя, адасобленыя — так перакладаецца яе назва — «peruscim». А самі фарысеі называлі сябе «chaberim» — хаўруснікамі.

Яны і сапраўды складалі супольнасць, адасобленую ад рэшты грамадства. Бо шанаванне звычаяў і веры продкаў ды нянавісць да іншаземных захопнікаў, жаданне скінуць іх ярмо былі сапраўды нязвыклымі для большасці юдзеяў. У першым стагоддзі да н.э. сярод паўмільённага насельніцтва Палесціны фарысеяў налічвалі не болей 6000. Аб гэтым часе згадваецца ў створаным у той час і знойдзеным у сярэдзіне XX стагоддзя «Каментары да кнігі пракора Навума»: «...шалёнае дзіця ільва... вешае жывых людзей... чаго раней не было...» Гэта — намёк на караля Аляксандра Янная, сына Гіркана, які за 100 гадоў да нараджэння Хрыста загадаў насуперак звычаям укрыжаваць 800 фарысеяў і задушыць перад імі іхніх жонак і дзяцей.

З цягам часу радыкалізм фарысеяў зменшаў, але яшчэ ў часы Ірада (37—4 гг. да н.э.) яны былі актыўнай і ўплывовай групай у сваім краі. «Але сярод юдзеяў былі тады людзі, якія ганарыліся тым, што яны дакладна выконваюць законы бацькоў, і думалі, што Бог іх асабліва любіць... Гэтых людзей называлі фарысеямі. Яны мелі вялікую сілу і маглі супрацiўляцца ўладару, хаця былі вельмі абачлівымі і заўсёды чакалі зручнага выпадку, каб чыніць забурэнні. Калі юдзейскі народ прысягнуў на вернасць імператару (Аўгусту) і паслухмянасць каралю (Іраду), дык толькі яны адмовіліся прысягнуць і было іх шэсць тысячаў», — пісаў Флавій. І нават Ірад, вядомы сваёй бязлітаснасцю, не асмеліўся строга пакараць фарысеяў, бо ведаў пра іхні ўплыў на народ.

Фарысеі зрабіліся духоўнымі правадырамі простага люду. Сярод іх вылучаліся кніжнікі — найбольш адукаваныя — якіх пачалі называць рабінамі (ад «rabbi» — пане мой). Паступова яны пераняліўсе, акрамя абрадавых, функцыі садукеяў — займаліся навукай, літаратурай, судом, фармуляваннем і тлумачэннем законаў.

Ва ўсіх сферах сваёй дзейнасці фарысеі кіраваліся канонамі сваёй веры, імкнучыся толькі патлумачыць законы ці падзеі жыцця, а не змяняць іх. Фарысеі тлумачылі падзеі, абапіраючыся выключна на тэксты Старога Запавету і захаваныя ў іх прароцтвы аб вызваленні і адраджэнні іх народа і краю.

Свецкі адукаваныя, знаёмыя з тагачасным светам садукеі разумелі немагчымасць і бессэнсоўнасць збройнай барацьбы маленькага народа з Рымскай імперыяй. Фарысеі ж, наадварот, чакалі прыйсця Месіі, які вызваліць «абраны народ». А чыннікам, які замацоўваў уплыў фарысеяў на масы, была абвешчаная імі ідэя цялеснага ўваскрашэння верных Богу.

Але што стала вынікам гэткага скрайняга дагматызму і пераканнасці ў сваёй слушнасці? У 23-м раздзеле Евангелля паводле Мацвея апостал цытуе словы Хрыста: «...На Майсеевым пасадзе паселі кніжнікі і фарысеі (23.2). Усе ж учынкі свае яны робяць дзеля таго, каб бачылі іх людзі... (23.5). І не называйцеся настаўнікамі, бо адзін у нас Настаўнік — Хрыстос (23.10). Бо хто ўзвышае сябе, той паніжаны будзе, а хто паніжае сябе, той будзе ўзвышаны (23.12). Гора вам, кніжнікі і фарысеі — крывадушнікі, што зачыняеце валадарства Нябеснае перад людзьмі, бо самі не ўваходзіце і тых, што хочуць увайсці, не дапускаеце» (23.13).

Фарысеі, якія з пакалення ў пакаленне культывавалі веру ў блізкае прыйсце Месіі і цялеснае уваскрашэнне верных, успрынялі антырымскае паўстанне 66 года, як пачатак здзяйснення старых прароцтваў. Але гэта было памылкай. Паспяховае напачатку паўстанне ператварылася ў вайну без надзеі на перамогу, якая скончылася ў верасні 70 года поўнай паразай і зруйнаваннем галоўнага горада юдзеяў — Ерусаліма і іх галоўнае святыні — Ерусалімскага храма. У агні гэтай вайны загінула большасць фарысеяў, але, галоўнае, яна пахіснула веру людзей у іхнюю навуку. Сваё месца ў грамадскай свядомасці гэтая супольнасць саступіла іншым.

У.П.

ВУЧЫМСЯ

Практычная стылістыка

Вікторыя ЛЯШУК,
кандыдат філалагічных навук

ТАКАЯ І ГАВОРКА

Ведаць мову — гэта значыць засвоіць усё лексічнае багацце нацыянальнай мовы ва ўсіх яе стылях, гэта значыць валодаць усім тым багаццем сродкаў словаўтварэння, словазмены і словазлучэння, якія прадугледжвае граматыка... Мы гаворым аб граматычным ладзе, выпрацаваным народам на працягу многіх стагоддзяў, куды ўкладзена ўся мудрасць народа-моватворцы.

Мікола Лобан.

Стылістыка вызначаецца як лінгвістычная навука аб заканамернасцях функцыянавання мовы, аб сродках маўленчай выразнасці, суадноснай з мэтазгодным выкарыстаннем моўных адзінак у залежнасці ад сітуацыі і намеру прамоўцы. Выказванне фармуецца шэрагам фактараў, сярод якіх вызначальнымі з'яўляюцца моўная падрыхтаванасць асобы, арыентацыя ў стылістычнай сістэме мовы, валоданне стылістычнымі нормамі. Такія нормы, паводле А.К.Юрэвіч, існуюць у мове як традыцыя, складваюцца ў працэсе шматвяковай моўнай практыкі, рэгламентуюцца слоўнікамі літаратурнай мовы, замацоўваюцца лепшымі творамі мастацкай і публіцыстычнай літаратуры. Стылістычныя веды спрыяюць індывідуальна-творчаму выкарыстанню моўных сродкаў. Пры гэтым рэалізуецца закладзеная ў сістэму мовы магчымасць выбару — слоў, граматычных мадэляў, сінтаксічных ды інтанацыйных канструкцый — для сітуацыйна-моўнай адпаведнасці. Свабоднае, нязмушанае валоданне мовай — найпершая адзнака гарманічнасці выказвання, што вызначае і ўменне крытычна яго ацэньваць, заўважаць адметнасці і хібы стылю, удасканальваць праз гэта сваё маўленне. У навуковай літаратуры акрэслена некалькі прычын узнікнення стылістычных памылак, звязаных з узроўнем моўнай адукаванасці, з псіха-лінгвістычнымі фактарамі ўспрымання мовы і ступенню моўнай ідэнтыфікацыі. Такая шматузроўневая і культурна-псіхалагічная адзначанасць моўных ведаў мае вынікам характаралагічнасць маўлення — адлюстраванне праз мову інтэлектуальна-псіхалагічных і маральна-этычных характарыстык асобы, што здаўна заўважана, плённа выкарыстоўваецца ў фальклоры і мастацкай літаратуры. Напрыклад, у народнай казцы «Панская гаворка» перададзены трагікамізм сітуацыі, калі тры багатыя браты, вельмі хочучы навучыцца гаварыць «панску», запомнілі, падслухваючы пад акном, некалькі незразумелых фраз.

Сказаўшы іх у гаворцы не да месца, яны навялі тым на сябе паклёп, прызналіся ў нязробленым злачынстве. Пра мову, яе своеасаблівасць, моўную культуру народ склаў шмат прыказак і прымавак, у якіх сцісла і трапна пададзены многія лінгвістычныя законы і асаблівасці: **Які розум, такая і гаворка; Якая птушка, такі і галасок; Шчыра сказана, як звязана; Расказаў, як размазаў; Пустая гаворка не пагаворка.** Заўважае народ і **нямелае, недарэчнае, недасканалае** маўленне, маючы прыказку і на гэты выпадак. Алесь Каўрус згадвае такія выслоўі: **Ляпнуць, як з пастала; З языком улезці; Выткнуцца з языком; Выскачыў, як Піліп з канапель; Гавары — пасля падумаеш; Сказаў, як пугаю па вадзе пляснуў; Трапіў, як пальцам у неба,** — як кажуць у народзе, **на ўсё знойдзецца прыказка**.

У практыцы літаратурнага навучання аналіз мовы літаратурных герояў з'яўляецца важным дапаўненнем да іх слоўнага партрэта і сюжэтнага раскрыцця характару. Лепшым прыкладам жыццёвасці, натуральнасці мастацкіх вобразаў з'яўляецца мова дзейных асоб Купалавай «Паўлінкі» — мяккасць, дабрадушнасць, бяскрыўднасць Сцяпана Крыніцкага, што пацвярджае і яго любімая памоўка «каханенькі, родненькі». Рашучасць, некаторая суровасць, камлюкаватасць Агаты перадаюць яе словы **«тудэма-сюдэма». Моўныя хібы** ў гаворцы літаратурных герояў становяцца стылістычнымі асаблівасцямі, іх моўнай характарыстыкай, якая матывавана мастацкай мэтай. Дарэчы тут прыгадаць мову Мікіты Зносака, ці Нікіцін Зносілова — як ён сябе называе — з трагікамедыі Янкі Купалы «Тутэйшыя». Гаворка Мікіты ўвасабляе ўсю супярэчнасць, парадаксальнасць асобаў, трапна названых тутэйшымі. Гэта самахарактарыстыка людзей, што не ўсведамляюць сваёй далучанасці да культуры, мовы радзімы, не адчуваюць сябе прадаўжальнікамі культурных традыцый, вызначае сюжэт п'есы.

Трасянка, на якой размаўляе Мікіта, — сведчанне гвалтоўнага змяшэння дзвюх моўных сістэм. Трывалыя беларуска-моўныя навыкі праяўляюцца ў вымаўленні, адметнай нацыянальнай фразеалогіі, гаворках беларускіх словах. Расійская мова ў такой малаадукаванай асобы звужана і спрошчана да канцылярытаў — сухіх, безэмацыйных, пустых, груваcткіх штампаваных выказваннях, прыдатных (ды і то пасля стылістычнага рэдагавання) хіба толькі для афіцыйнага, аднак ніяк не гутарковага, стылю. Адметная ў Зносака і памоўка — «Меджду протчым»: «Меджду протчым, мамаша, я вам не адзін раз казаў і яшчэ кажу: у вас няма зусім гандлярскай жылкі, у вас не хапае нават чуткай кемнасці ў гандлёва-прамысловых справах, дзе вымагаецца ад прадаўца пэўнай веды ў пазнаванні душы куплюючага і яго грамадзянскага і сацыяльнага становішча».

Рэалістычная моўная характарыстыка сведчыць пра майстэрства і назіральнасць пісьменніка, бо і ў паўсядзённасці кожны з размоўцаў характарызуе сябе сваёй мовай. Таму так важна ведаць патрабаванні да стылю, умець выбіраўаць яго, удасканальваць сваё маўленне. Усе стылістычныя памылкі маюць базай канкрэтныя прычыны. Найперш, гэта слабае валоданне рэсурсамі мовы, чым вызначаюцца такія памылкі, як таўталогія, словы-паразіты, ужыванне штампаў і інш. Другой прычынай недасканалага стылю з'яўляецца недастаткова развітае стылістычнае чуццё, што спараджае немілагучнасць, квяцістасць мовы. Парушэнне норм функцыянальных стыляў праяўляецца ва злоўжыванні канцылярытамі і тэрмінамі. Кожная з названых і шэраг іншых стылістычных памылак патрабуюць падрабязнага разгляду і аналізу, пра што будзе наша наступная гаворка.

Культура мовы

Мысляр, а не мысліцель

Сярод людзей, якія маюць дачыненне да праблемаў культуры нашай мовы, існуе стэрэатып, што пэўныя словы, нарматыўныя для афіцыйнага варыянту беларускай мовы. У апошні час высвятляюцца іншымі (ці знікаюць) толькі праз сваю аднолькавасць з расійскімі адпаведнікамі. Аднак у большасці выпадкаў праблема мае нашмат глыбейшыя карані і зусім іншыя вытокі, чым гэта здаецца спярша. Разгледзім гэта на прыкладзе варыянтаў *мысліцель* (той, хто думае) і яго замяннікаў *мыслюўца, мысляр*.

Словы кшталту *мысліцель, вадзіцель* (з суфіксам *-цель*) выходзяць з ужытку найперш праз сваю супярэчнасць лексіка-марфалагічнай традыцыі нашай мовы. Вядома, што яшчэ ў старабеларускай мове словаўтваральны тып імёнаў асоб з суфіксам *-цель* не быў засвоены. (Тыя ж нешматлікія словы з ім функцыянуюць як прамыя пазычанні з расійскай мовы.) Такім чынам, варыянт *мысліцель* (параўн. рас. *мыслитель*; польск. *myśliciel*) для нашай мовы непрымальны.

Мыслюўца адзін з некадыфікаваных замяняльнікаў слова *мысліцель* — ужываецца цяпер у публікацыях, але зрэдку. Нягледзячы на падабенства, абодва словы не маюць нічога агульнага ў сваіх значэннях (таму іх можна лічыць паронімамі). *Мыслюўца* — сінонім слову *паляўнічы*, якое пакрыху выцесніла, але не цалкам, свайго састарэлага папярэдніка (мыслюўца, мыслівы). Беларуска-расійскі слоўнік М.Байкова і С.Некрашэвіча, выдадзены ў 1926 г., фіксуе наступныя пераклады: *мысьлюўства — охота, мысьлюўца — охотник; паляваньне — охота.* Хоць цяпер ужываецца пераважна *паляўнічы*, словы *мыслюў*, *мыслівы* з тым жа значэннем існуюць таксама, але збольшага ў дыялектнай лексіцы. Прыкладам, у Слоўніку гаворак цэнтральных раёнаў Беларусі (Мн., 1990) *мыслівы — паляўнічы, які вядзе аблаву*, параўн. польскае *myśliwy* — тое ж, а таксама ў Беларуска-рускім слоўніку (М., 1962) *мыслівы* (абласное) — *(охотник) егерь*.

Нарэшце апошні, найбольш, на мой погляд, прыдатны варыянт *мысляр* не супярэчыць традыцыі, з'яўляецца лінгвістычна слушным і тым часам не занадта новы, каб з цяжкасцю прыжывацца ў мове.

Антось КУЗЬМІЧ.

Маладая Беларусь

...Мова мая —

(Працяг. Пачатак на с.1.)

«Усе людзі хочуць добра жыць, але часам яны не разумеюць элементарнага. Дабрабыт існуе толькі там, дзе ёсць незалежнасць, удзяржаве, якая працуе сама на сябе і задавальняе патрэбы свае, а не кагосьці іншага. Калонія (а менавіта да яе ўсё больш і больш становіцца падобнай Беларусь) яшчэ ніколі не была багатай. Незалежнасць пачынаецца там, дзе ёсць свая гісторыя, культура, мова, дзе людзі адчуваюць сябе нацыяй... Можна, вядома, абвясціць дзяржаўную незалежнасць, але чалавек, які гаворыць на чужой мове, усё роўна будзе псіхалагічна залежным. Беларуса, які размаўляе па-расійску, нельга назваць ні беларусам, ні расійцам. Такі чалавек не адчувае сваёй нацыянальнай прыналежнасці, ён — усё роўна, што дрэва без каранёў.

Апошняя надзея на адраджэнне нашай мовы ўскладзена на моладзь. Мова наша знаходзіцца ў крытычным стане, і ніхто, акрамя нас, яе не выратуе»,

Яна Санько.

«Ад ранніх гадоў увесь час дома я чула беларускую мову — на ёй размаўлялі мама і тата. Мне, маленькай, чыталі беларускія казкі... Мая суседка і сяброўка, з якой мы разам хадзілі ў дзіцячы садок і бавіліся, казала сваім бацькам: «А Надя папу называет «татам»!» і смяялася. Я не крыўдзілася. Тады, у пяцігадовым узросце, мне было лёгка размаўляць на дзвюх мовах, я не магла ведаць, што існуе перавага рускай мовы над беларускай, што няма беларускіх школ, што ўсе шыльды, аб'явы, цэтлікі ў крамах зроблены па-руску. У той жа час за які-небудзь падарунак я казала бацькам «дзякуй», а ў дзіцячым садку — толькі «спасибо». Чаму? Ды таму, што ўсе так казалі. Потым школа, вядома рускамоўная. Сярод вучняў малодшых класаў праводзіўся конкурс на лепшага чытальніка. Я расказвала цудоўны верш Васіля Жуковіча... Я так старалася чытаць выразна, але — які жах! — верша ніхто не зразумеў. Бо ён быў на беларускай мове.

Мова — боль мой... Я не буду гаварыць пра хворы народ, пра абыякавую моладзь, пра дзяцей, якія хацелі, але так і не змаглі пайсці ў беларускамоўныя класы, бо класы гэтыя ў многіх школах або не стварылі, або расфармавалі...

Кажуць, мова жыве на зямлі да тае пары, пакуль хаця б адна маці размаўляе са сваімі дзецьмі на гэтай мове і дзеці ёй адказваюць гэтак жа.

Мой боль суцішыцца, калі я сама буду такою маці!»

Надзея Трусава.

«Усё радзей чуецца зараз беларуская мова. Куды лепш было год назад, калі беларуская мова пашырала свой уплыў у газетах, на тэлеэкране, у дзіцячых садках, транспарце, сярод моладзі, якая разумела, што на будучай працы ім спатрэбіцца ведаць дзяржаўную мову... Калі я ў мінулым годзе атрымлівала граматуад гуа, жанчына, якая мне яе давала, гаварыла па-беларуску. Нядаўна я атрымала яшчэ адну грамату ад таго ж гуа Мінгарвыканкама — тая самая жанчына размаўляла на рускай мове.

Але мова, нягледзячы ні на што, не загіне. Ёй тысячы гадоў. І калі хоць адзін чалавек будзе размаўляць на ёй, яна будзе жыць.

Мова адлюстроўвае характар народа. Ціхая раўнінная прырода адбілася на светапоглядзе беларусаў. Наша мова плаўная, пявучая. Ніколі беларус чыста не загаворыць па-расійску. Характар нам не змяніць, і наша мова не загіне, як бы яе ні зневажалі і ні затоптвалі ў бруд.

Што нам застаецца? Чакаць, пакуль разам з агульным развіццём цывілізацыі падымецца ўзровень культуры і ў беларускім грамадстве. Пакуль кіраўнікі нашай дзяржавы, гаворачы на роднай мове, будуць паказваць прыклад суайчыннікам».

Ц.Мароз.

«...Хачу я крыкнуць моцна і гучна, каб усе пачулі: «Людцы, дык штож гэта робіцца на свеце белым? Хто мы самі? Людзі — адлюстраванне Бога ўсемагутнага ці малпы без розуму і памяці? Што ж зрабілі мы са сваёй зямлёй і мовай роднай беларускай — мовай душы і сэрца нашага?» Крыкну я, можа, хто і пачуе... Я запытаюся ў яго, ва ўсіх: «Што вы робіце з маёй душой? Навошта разбіраеце яе на кавалкі? Навошта адбіраеце ў мяне маю мову, тую, на якой я думаю, мову маіх продкаў і маіх слоў? Маю мову?»

Я хачу мець Радзіму, за якую не буду саромецца. Я хачу мець суайчыннікаў, якіх можна будзе назваць беларусамі не толькі па пашпартах, але і па характары, па ментальнасці, па мове. Я хачу жыць і расціць сваіх дзяцей у краіне, дзе не будуць гучаць здекам радкі нацыянальнага паэта:

...Там звіняць неўміручыя песні
на поўныя грудзі,
Там спрадвеку гучыць мая мова,
булатны клінок.
Тая гордая мова, якую і тады не
забудзем,
Калі сонца з зямлёю ў апошні
заглыбецца змрок...»

Алена Баршчэўская.

«...Складваецца такое ўражанне, што ў нашай краіне ўвогуле вырашылі пазбавіцца ад тых, хто размаўляе на сваёй роднай мове, каб пазбегнуць далейшых канфліктаў... Я нічога не маю супраць рускай мовы. Я хачу толькі, каб для існавання беларускай мовы былі створаны належныя ўмовы. А ў тым, што такіх умоў няма, можна пераканацца, узяўшы хаця б сістэму нашага навучання. Мяне вельмі турбуе пытанне, як я буду працягваць вучыцца, бо ва ўсіх ВНУ адукацыя даецца на рускай мове. А пераходзіць на яе я не збіраюся.

Спадзяюся, наш урад усё ж такі ўзгадае свае галоўныя функцыі, якія заключаюцца ў тым, каб у першую чаргу абараняць правы грамадзян сваёй краіны. А калі хто забыўся, дзе мы жывём, дык я нагадаю. Мы жывём у Беларусі.

Аксана Корзюк.

Беларускае Адраджэнне

Алена ЯСКЕВІЧ,
кандыдат філалагічных навук

Карані змен у лексічным значэнні слова: *аманімія* і *метафарызацыя*

Праз змены ва ўнутранай форме слова ляжыць адзін з асноўных напрамкаў лексічнага развіцця мовы. Увогуле адной з дзівосных уласцівасцей слова А.Патэбня назваў яго здольнасць расці ў змесце і толькі ў сілу гэтага быць рухомым сродкам для разумення людзьмі адзін аднаго. Гэты таленавіты лінгвіст у сваім цэласным вучэнні аб слове зыходзіў перш за ўсё з непадзельнай звязанасці працэсаў у лексічным арганізме.

Узрастанне значэння слова Патэбня бачыць у двух кірунках: 1) ва ўсё большым ускладненні і ўзбагачэнні першаснага значэння, замене ўсёй сутнасці яго адным уяўленнем, далучэнні яго да больш складаных псіха-разумовых з'яў; 2) у звароце да нагляднага значэння слова, імкненні ўзнавіць забытую ўнутраную форму слова. У пэўным сэнсе гэтыя два кірункі развіцця ўнутранай формы слова родначасныя групоўцы слоў, што маюць унутраную форму. Пры ўважлівым назіранні няцяжка заўважыць агульнасць прынцыпу, што адлюстроўвае гэтыя два напрамкі ў развіцці кожнай мовы: па-першае, усё большую яе аналітызацыю і лакалізацыю, па-другое, імкненне да глыбінных народных асноў, зварот да паэтычных, творчых каранёў мовы. Гэтымі напрамкамі ў развіцці мовы ў першую чаргу і абумоўлены адпаведныя змены ва ўнутранай форме слова.

Прычына развіцця сэнсу слова ў вышэйадзначаных кірунках вызначаецца характарам нанізвання значэнняў у структуры адкрытай унутранай формы. У межах гэтай класіфікацыі мэтазгодна вылучыць дзве групы лексем.

У словах першай групы сувязь паміж паасобнымі адценнямі значэнняў у нейкай ступені незалежная, паралельная па схематычнай будове. Адценні значэнняў гэтай групы вылучаюцца большай ступенню сэнсавай аддаленасці, што і прыводзіць да аманімічнага (вядома, у шырокім, не сучасным, сэнсе гэтага слова) кірунку развіцця.

Адценні значэнняў другой групы вызначаюцца значнай залежнасцю і прадвызначаюцца ў адносінах аднаго да другога, паслядоўнасцю нанізвання значэнняў, большай ступенню сэнсавай паядналасці, што ўрэшце і прыводзіць да шматзначнасці. Сувязь паміж адценнямі значэнняў узнікае на аснове пераносу нейкай прыметы, рысы з першаснага значэння на другаснае, часцей за ўсё шляхам метафарызацыі.

Такім чынам, лексема падпадае, паводле А.А.Патэбні, пад першы кірунак развіцця, калі ўнутраная форма яе ўвогуле закрытая ці адкрытая, але па характару нанізвання адценняў значэння адносіцца да аманімічнай (I групы). Калі ж у слове адценні значэнняў нанізваюцца на адзін агульны стрыжань і цесна звязаны паміж сабой сістэмай пераносна-метафарычных адносін, то лексема схільна да развіцця ў другім кірунку.

Паводле Патэбні, усе істотныя змены ў лексемах абумоўлены пэўнымі зрухамі ў іх унутранай форме, знешняя форма непадзельна звязана з унутранай, члeніцца разам з ёю, без яе перастае быць сама сабой, хоць тым не менш адрозніваецца ад яе, валодае пэўнай аўтаномнасцю. Зыходзячы з гэтага, гісторык мовы ў сваіх спробах «адкрыць» унутраную форму сучаснай лексікі праз старажытнае яе функцыянаванне атрымлівае дапаможны ключ для пранікнення ва ўнутраную этымалагічную змястоўнасць слова праз шматлікія змены ў яго знешняй форме.

Менавіта наша гістарычная граматыка, поспехі якой у немалой ступені мы звязваем з намаганнямі сённяшняга пакалення беларускіх лінгвістаў, з галіны тэарэтычна адцягненай ператвараецца (павінна ператварыцца!) у галіну практычную, здольную ўнесці свой навуковы набытак у сучасны мовазнаўчы працэс.

Да 200-годдзя з дня нараджэння Яна Чачота

Песня «Развітанне Касцюшкі з Юліяй» напісана пад уплывам папулярнай у свой час песні пра каханне юнага Тадэвуша Касцюшкі да шляхцянкі Людзвігі Сасноўскай перад яго ад'ездам у Францыю, а потым — у Амерыку. У песні было толькі зменена імя Людзвігі на Юлію. Свой твор Ян Чачот напісаў перад самай адпраўкай яго ў ссылку. Паэт выказваў, такім чынам, свае ўласныя пачуцці — ён жа таксама развітваўся са сваёй каханай — Засяй Малеўскай.

Верш «Спявай па-над Сольчай, салоўку...» прысвечаны каханай Адама Міцкевіча Марылі Путкамер (з Верашчакаў), гаспадыні аднаго з мужавых маёнткаў Бражэльцы па-над ракой Сольчай (Воранаўскі раён), дзе часта гасцявалі філаматы і філарэты, у тым ліку і Ян Чачот. Верш напісаны на выгнанні на Урале.

Кастусь ЦВІРКА.

Ян ЧАЧОТ

Спявай па-над Сольчай, салоўку...

Прысвечана Марылі Верашчака

Спявай па-над Сольчай,
салоўку,
Хоць я цябе там не пачую.
Увечары прыйдзе ізноўку
Яна ў тваю заціш лясную.
Яна, каго ў думках нам стрэціць
Так люба у дзень гэты весні,
Хоць хвілю здалёк нам
пасвеціць
І хвілю тваёй чыстай песні.
Ты, Сольча, над месячным
зззяннем
Між лозаў, праз зацень
завояў
За далеч, з глухім буркатаннем
Нясі сваё срэбра жывое.
Яна, каго ў думках нам стрэціць
Так люба у час гэты весні,
Хоць хвілю здалёк нам
пасвеціць
І хвілю тваёй, рэчка, песні.
Ці пойдзем калі яшчэ з ёю
Паслухаць пад месяца
зззянне
Салоўку чароўнай парою
І, Сольча, тваё буркатанне?
Мо з часам пачуцці астынуць,
І знікнем мы ўсе, як аблокі,
Усё ж нашы душы не згінуць,
Запомняць нас Сольчы
затокі.

Пераклад Кастуся Цвіркі.

Ян ЧАЧОТ

Развітанне Касцюшкі з Юліяй

1
А калі паедзеш, дык бывай,
Пра маё каханне ўспамінай!
Ты ў чужых краінах будзеш
жыць;
Я цябе няспынна буду сніць.
2
А калі паеду, з Богам будзь,
Пра маё каханне не забудзь.
У якіх краінах мне б ні быць,
Юліяй адзінай буду жыць.
3
Хоць разлучыць, можа, доля
нас,
Любасць пераможа нават час.
Ты ў чужых краінах будзеш
жыць,
Я цябе няспынна буду сніць.
4
Гэта падарожжа ў дальні край,
Дык навек мне, можа, ад'ю дай!
Мо я не вярнуся з даляў тых,
Дай зары нап'юся з воч тваіх.
5
О мая заранка! Як мне быць?
Рана ў сэрцы, рана. Так баліць!
Зараз ад'язджаю. З Богам будзь.
Любая... Кахаю... Не забудзь...
6
Ты ўжо ад'язджаеш — ах, бывай,
Пра маё каханне ўспамінай!
Ты ў чужых краінах будзеш
жыць,
Я цябе няспынна буду сніць.

1824 год.

Пераклад Кастуся Цвіркі.

Тым вечарам гучалі вершы

Ён быў звычайны і незвычайны, вясёлы і крыху сумны, філасофскі і просты вечар паэзіі народнага паэта Беларусі Ніла Гілевіча.

Распачаў яго прафесар Вячаслаў Рагойша. Сам паэт адчуваў сябе, здавалася, неяк натуральна, калі чуў тыя словы, што гаварыліся пра яго: незвычайны, выдатны, таленавіты...

Дарэчы, як потым было сказана, Ніл Сымонавіч мае некалькі талентаў. Па-першае, талент вучонага, бо ён прафесар, мае працы па фальклору. Па-другое, ён — адзін з найвыдатнейшых перакладчыкаў мастацкай літаратуры. Па-трэцяе, ён — таленавіты публіцыст. Вось і зусім нядаўна ў газеце «Звязда» быў надрукаваны яго артыкул пра родную мову, культуру. А колькі ж іх, артыкулаў, было да гэтага! І, нарэшце, па-чацвёртае, Ніл Сымонавіч — празаік, не гаворачы, вядома, аб тым, што ён паэт, і не проста, а народны паэт Беларусі. Але ж і гэта яшчэ не ўсё. Ніл Гілевіч асвойвае новыя жанры літаратуры: сатырычная, гумарыстычная замова, амаграфічная рыфма. Ёсць і жанры, у якіх пісьменнік быў першым. Напрыклад, у 1985 годзе з-пад яго пяра выйшаў першы вершаваны раман «Родныя дзеці». Нягледзячы на тое, што многія лічаць «Новую зямлю» творам, напісаным у такім жанры, Ніл Сымонавіч быў усё ж першы, бо сам Я.Колас, як вядома, назваў «Новую зямлю» паэмай.

Але вернемся да вечара.

Ён своеасабліва вылучыўся тым, што паэт знаходзіўся тэт-а-тэт з залай: не было ні артыстаў, ні музыкантаў — толькі паэт і яго прыхільнікі.

Ніл Сымонавіч чытаў вершы, расказваў пра сваю творчасць, адказваў на шматлікія пытанні ў запісках. У зале прысутнічала многа моладзі. Ніл Гілевіч з гонарам адзначыў, што ў літаратуру ідзе моладзь сур'ёзная, таленавітая.

«На вас кладзецца клопат пра лёс нашай зямлі, нашай незалежнай дзяржавы», — сказаў пісьменнік.

Доўга яшчэ гучалі ў той вечар шчырыя словы, вершы, удзячныя апладысменты.

Ала САПУН.

«Пара, маці, жыта жаці...»

Летась у выдавецтве «Універсітэцкае» пабачыла свет выданне: *Беларускі фальклор у сучасных запісах: Традыцыйныя жанры: Мінская вобласць. Мн., 1995.* (Раней у гэтай серыі выйшлі зборнікі, прысвечаныя Берасцейскай і Гомельскай абласцям.) Укладальнік зборніка Васіль Ліцвінка ў прадмове выказвае надзею, што сабраны матэрыял «прынясе радасць усім прыхільнікам беларускага фальклору і будзе карыстацца попытам сярод удзельнікаў фальклорных калектываў, кампазітараў і паэтаў Беларусі і за яе межамі».

Мы, беларусы, маем, як вядома, вельмі багаты фальклор. Менавіта вусная народная творчасць ёсць адным з найвялікшых набыткаў, каштоўнасцяў нашай нацыі. Гаворачы пра збіранне фальклору, можна назваць шмат слаўных імёнаў фальклярыстаў, такіх, як А.Сержпутоўскі, У.Дабравольскі, Я.Карскі... Сёння яны належаць нашай гісторыі. Разглядаемае намі выданне — плён высілкаў цэлай групы студэнтаў, выкладчыкаў, фальклярыстаў. Гэта першае асобнае выданне ўсіх відаў традыцыйнага фальклору цэнтральнай Беларусі ў сучасных запісах. Тут надрукаваныя песні, галашэнні, якія падаюцца з нотамі, ды іншыя абрадавыя і пазаабрадавыя творы. У кнізе чытач знойдзе таксама замовы, прыказкі, прымаўкі, выслоўі, загадкі, казкі, паданні, легенды, быліны, анекдоты... Прыемна, што ў зборніку шмат фотаздымкаў. Трымаючы ў руках зборнік, думаецца: «Якое багацце тут сабрана!» Калі чытаеш яго, дык усведамляеш, што жыве яшчэ дух народны. Тут, у творах, і радасць, і гора, і ўвогуле — гісторыя.

У вуснай народнай творчасці — менталітэт нацыі. Вядома, што нацыю вызначае не толькі мова, а і народны фальклор. Гэтак у прадмове В.Ліцвінка адзначае: «Беларусы — адзіныя, хто захаваў прымеркаванасць паэтычнага календара да гадавога круга і сонца і адпаведных клопатаў земляроба аб ураджаі». І вось яно роднае, беларускае:

Пара, маці, жыта жаці,
Пара сярпы раскладаці.
Нема серпа залатога,
Нема жанца маладога.
Быў бы сярпок залаценькі,
Пры нім жанец маладзенькі!

Трэба нагадаць, што наперадзе выданні беларускага фальклору Гарадзенскай, Віцебскай, Магілёўскай абласцей. Але трэба падумаць і пра выданне беларускай вуснай народнай творчасці, якая бытуе зараз па-за межамі Рэспублікі Беларусь.

Кніжнік.

Маладая Беларусь

боль мой...

«Зноў каторы раз заварушыліся ўсе тыя, каму наша мова заўсёды была як костка ў горле. Для іх беларус, што загаварыў на сваёй мове — «нацыяналіст». Менавіта яны распачалі шумную кампанію прыніжэння, дыскрэдытацыі мовы. І вось сумны вынік — беларускай мове наносіцца ці не смяротны ўдар: абвяшчаецца рэферэндум. Самае дзіўнае тое, што абкрадзены і зганьбаваны народ прычыну сваіх няшчасцяў угледзеў у сваёй жа мове. Гэта была ганьба перад усім светам, якому спачатку здавалася, што мы сапраўды хочам «людзьмі звацца».

Адразу ж было зразумела, што наступ на беларускую мову будзе працягвацца і далей. І мы зараз бачым, як зачыняюцца і так нешматлікія класы і школы. Задыхаюцца беларускі друк, газеты і часопісы, культура. Справа ўжо дайшла да знішчэння падручнікаў. Ідзе самая сапраўдная дыскрымінацыя ўсяго беларускага.

Нам, маладым, усё гэта вельмі баліць. Але мы разумеем: ад нас таксама шмат што залежыць. Я, напрыклад, вельмі рада, што вучуся ў гуманітарным ліцэі. Менавіта ён рыхтуе змену самых актыўных змагароў за роднае слова».

Валянціна Война.

«Так сталася, што ад нараджэння я размаўляла выключна на расійскай мове, бо мае бацькі беларускай не ведалі. У школе родную мову мы вывучалі на даволі невысокім узроўні... Атрымліваецца, што толькі пасля таго, як я прыйшла ў ліцэй, я даведалася, як гучыць сапраўдная беларуская мова. Здавалася б, цяжка палюбіць мову тваёй роднай краіны, калі ты фактычна ўпершыню чуеш яе толькі ў трынаццацігадовым узросце. І ўсё ж без аніякіх складанасцяў я здолела палюбіць яе. Але разам з любоўю прыйшоў і боль...

Лёгка зразумець, трапіўшы на Беларусь, у якім стане апынулася родная мова яе насельнікаў. На першы погляд, у рэспубліцы дзяржаўнымі і раўнапраўнымі з'яўляюцца дзве мовы. Наконт іх дзяржаўнасці ніхто не спрачаецца, але раўнапраўнасць так і засталася на паперы...

Час ад часу ўзнікае думка: а навошта мне гэта? Вось сядзела б у сваёй школе, не ведала б ніякіх праблем, не балела б сэрца за мову... Ды не. Калі ўсе будуць хавацца адзін за аднаго, то ў хуткім часе мы будзем змушаны пакінуць наш нацыянальны скарб гісторыі. Пакінуць назаўсёды... Каб мне яшчэ раз давялося выбіраць: ісці ў ліцэй ці заставацца ў школе, я, не вагаючыся ні хвіліны, зноў абрала б ліцэй. Чаго б нам гэта не каштавала, але мы адродзім нашу краіну, культуру, мову. Бо навошта жыць народу без уласнага аблічча?»

Наталля Багданава.

«...Зараз ад некаторых палітыкаў часта чуеш, што ўсё ў нас цудоўна: маўляў, пасля ўсім вядомага рэферэндуму людзям далі пэўную свабоду выбару. Выбірай: або ты размаўляеш і думаеш, як усе, або сустракаеш адусюль супраціўленне, непаразуменне, вочы, што глядзяць на цябе, нібы на вар'ята.

Можа, не было б так балюча, каб гэтая праблема не закранала мяне асабіста. Сапраўды, мая мова — мой боль. І стрэс, які чакае паўсюль па-за межамі беларускага асяроддзя ліцэя. Стрэс тады, калі купляеш штосьці ў краме, калі адказваеш на пытанне, як прайсці туды ці сюды, у транспарце, у парку — паўсюль. Здаецца, людзі менш здзіўляліся б, калі б я пачаў размаўляць з імі па-ангельску, а не па-беларуску. Усё гэта ўплывае на псіхіку, якая яшчэ не сфармавалася, у выніку чаго можна чакаць, што заўгодна. Хто ведае, да чаго я прыйду ў рэшце рэшт. Магчыма, зраблюся запужаным усім і ўсімі чалавекам, а можа, буду ненавідзець грамадства за тое, што, як заўсёды, яно забіла яшчэ адну асобу. Зноў будуць паказваць пальцам на «фашыстаў», якія ва ўсім вінаватыя, не разумеючы, што самі знішчаюць год за годам усіх, хто чымсьці вылучыўся з агульнай і паўсюднай бязглуздзіцы жыцця, з дрыгвы, што належыць людзям-маскам. А боль так і застаецца ў душы назаўсёды, пульсуючы, нагадваючы пра бяссільнасць чалавека ў постсавецкім грамадстве...»

Раман Вярэніч.

Шэдэўры нашай архітэктуры

Нясвіжскі замак

Паводле згадвання ў летапісе пад 1223 годам нясвіжскага ўдзельнага князя Юрыя можна меркаваць, што ў XIII стагоддзі ў сутоку Вушы і яе прытоку ручая Несвіча ўжо мелася ўмацаванае паселішча. Але першае датаванае сведчанне існавання ў Нясвіжы драўлянага замка адносіцца да канца XV стагоддзя, калі ім валодалі Кішкі. У 1513 годзе Ганна Кішка пабралася шлюбам з Янам Радзівілам Барадатым, забіраючы ў пасаг і Нясвіжскі замак. У ім, як мяркуюць, стаяў аднапавярховы палац, абнесены астрогам з дзвюма вежамі. Іх унук Мікалай Радзівіл Сіротка пабудаваў побач з драўляным мураваны замак. Ён узняўся на старым замчышчы (памерамі 170 х 120 метраў). Двухпавярховы палац быў амаль квадратны (22 х 25 м), з тоўстымі (1,1 м) сценамі, сутыкі якіх умацоўваліся васьміграннымі вежамі, цалкам замураванымі да другога паверха. У сярэдзіне ён дзяліўся на тры часткі, што неўласціва беларускім мураваным будынкам. Такая планіроўка ўскосна пацвярджае меркаванне, што дойлідам быў італьянскі манах Джавані Марыя Бернардоні, вядомы будаўнік касцёлаў (у тым ліку і Нясвіжскага фарнага).

Але паводле некаторых даследнікаў самай першай мураванкай Нясвіжскага замка быў будынак, што стаіць справа ад уязной брамы, — двухпавярховая з тоўстымі (1,75 м) сценамі мураванка, прамавугольная (15 х 44 м) з двухсхільным дахам. Да яе ўсходняй сцяны была дабудавана высокая вежа, квадратная, а вышэй даху — васьмігранная, завершаная круглым дахам з ветраўнікам.

Увесь комплекс будынкаў быў абнесены валам, у заходняй частцы якога меўся тунель. Над ім была вымуравана трохпавярховая брама, перад якой быў пад'ёмны мост. Ад яго да места цягнуўся доўгі драўляны мост, які пад час небяспекі разбіраўся (у XVIII стагоддзі на гэтым месцы насыпалі грэблю).

Замак у Нясвіжы першапачаткова складваўся з асобных, не звязаных адна з адной пабудоў, без замкавых сценаў і вежаў. У далейшым замкавыя мураванкі былі злучаны, замак быў абнесены бастыёнамі, на якіх былі пабудаваныя вежы. Таму Нясвіжскі замак пад час маскоўскага нападу вытрымаў у 1654 і 1659 гадах аблогі расійскіх войск. У 1706 годзе шведскае войска захапіла яго пасля працяглай аблогі, абрабавала палац і разбурыла замкавыя бастыёны. Адбудаваны ў 20-я гады XVIII стагоддзя замак страціў свае пачатковыя абрысы, бастыёны былі заменены землянымі валамі.

І пазней палац і іншыя будынкі замка таксама перабудоўвалі і дапаўнялі новымі архітэктурнымі дэталямі. Прыкладам, палац быў надбудаваны і разам з іншымі перамураванымі будынкамі ствары закрыты ансамбль з дзядзінцам.

Нясвіжскі замак з цягам часу стаў найбагацейшым культурным цэнтрам, у якім захоўваліся шматлікія творы мастацтва, бібліятэка з 20 тысячамі тамоў, багатая калекцыя еўрапейскай, арабскай, японскай і кітайскай зброі, славутыя слуцкія паясы, карэліцкія і нясвіжскія шпалеры, вялізная калекцыя манет і медалёў, шыкоўная мэбля, змайстраваная ўмелымі рукамі мясцовых майстроў.

Падрыхтаваў З.С.

На здымках: Нясвіж. Замак на гравюры Т.Макоўскага; Нясвіжскі замак. Сучасны выгляд; Нясвіж. Парадны ўваход у замак.
Фота У.І.ЖДАНОВІЧА.

І смех і грэх

Пародыі

Вінцук АСЬЦЮК

А мне рукі баляць

Уся лугавіна ў
вясёлках-росах —
Касавіца!
Спёка.
Хаця б дождж сыпнуў!

Рукі баляць.
Касіць трэба.
Хлеба
Маці нясе апоўдні,
Да хлеба — гуркоў,
Да гуркоў — сала,
Да сала — і чарка прыстала!

Б.Лагода.

Касіць трэба,
А мне рукі баляць.
Ляжу — паміраю.
Ну колькі ж чакаць
Маму, як Бога з неба?!
І толькі апоўдні,
Як дожджык прайшоў,
Маці прынесла хлеба,
Да хлеба — гуркоў,
Да гуркоў — сала,
Да сала — і чарка прыстала!
Прыстала — не адарваць,
І стаў я з ёй ваяваць.
Ваяваў да вечара,
А затым — да рання
Так і занядужыў
З гэтага змагання.
Сябрукі-суседзі зноўку
Косамі звіняць.
Касіць трэба,
А мне рукі баляць.

Экскурсія ў шынку «У Лявона»

Праз газету «Наша слова» шынок «У Лявона» стаў такім папулярным, што замежныя турыстычныя фірмы пачалі вазіць сюды сваіх кліентаў.

Сябры

Адміністратар шынка вядзе праз залу гурт турыстаў з Берага Слановай Косці. Ён спыняецца каля аднаго століка, дзе сядзяць чацвёра мужчын.

— Паглядзіце сюды, — кажа адміністратар, — тут сядзяць сапраўдныя сябры.

— Чаму пан так мяркуе? — пытаецца турыст.

— Яны праседзелі за адным столікам усю зіму.

Шчаслівая пара

Не даходзячы некалькі крокаў да наступнага століка, гід суцішвае натоўп:

— Спрачацца будзеце пасля! А цяпер — увага! Да століка, які перад вамі, прашу блізка не падыходзіць.

— Гэта столік для хворых на AIDS? — здагадваецца самы няўрымслівы берагаслановакасцянец.

— Не, там сядзіць наша самая шчаслівая сямейная пара. Яны абмяркоўваюць спіс страў на блізкае залатое вяселле.

— Ці не мог бы, спадар, падаць сакрэт трываласці іхняга сужонства? — просіць турыст у акулярах і дадае: — Я гатовы заплаціць вашай валютай.

— Ад нашых дарагіх гасцей мы нічога не ўтаім, апроч прозвішчаў нашых кліентаў, — супакойвае яго адміністратар. — І без дадатковай аплаты. А сакрэт — вельмі просты: спадарыня Л. ніяк не спрабавала рабіць з свайго мужа дурня. Яна проста не перашкаджала развіццю ягоных прыродных задаткаў.

Незадаволеныя

Ад шчаслівага сямейнага агменю дыхнула такім цяплом, што афрыканскія госці пачалі скідаць свае хламіды. І тут адзін, відаць, іхні правадыр, пачаў паказваць на паняў, якія сядзелі апранутыя, ды папрасіў патлумачыць, чаму жанчыны не скідаюць футраў.

— Цап-царап, — перакручваючы гук (ц), кпіць бывалы турыст.

— Не, не, — хаваючы абурэнне, адказвае шынкар. — Гэтым паням хочацца ўзімку такой гарачыні, якую мелі ўлетку, калі праглі прахалоды.

Лёля

Турысты сунуцца далей. І раптам у цэнтры залы непадалёку ад століка, за якім сядзяць вельмі прыгожая дзяўчына з белымі валасамі, шынкар просіць усіх адвярнуцца.

— У вашай краіне выдадзены ўказ, які забараняе глядзець на бландзінак? — абураецца адзін маладзён.

— Вы не так зразумелі, — суцяшае турыста адміністратар, косячыся на перакладчыка. — Такога ўказу яшчэ няма. Адварнуцца ж ад гэтага століка мы просім дзеля вашага, паны, здароўя, каб не аслеплі ад зіхоткай прыгажосці нашай Лёлі.

Мужчыны неахвотна адварочваюцца. Адзін жа абураецца, аж заікацца стаў:

— Мы плацім не з.-з.-з.-з...

— Супакойцеся, дарагія госці, — перапыняе перакладчыка гід. — Мы прадугледзелі — спецыяльна для афрыканскіх сяброў спецыяльнае прыстасаванне. Прашу паглядзець уверх...

Турысты задзіраюць галовы і — сапраўды бачаць Лёліну ўсмешку, павялічаную праз спецыяльнае люстэрка, такое, як у вандроўных цырках.

— Цуд, Цуд, Цуд! — старанна вымаўляючы гук (ц), зашчабяталі задаволеныя берагасланавакасцянцы. Далей жа адбылося непрадбачанае. Зрушыць з месца турыстаў не ўдалося ніякімі абяцанкамі, прапановамі, нават запрашэннем на дэгустацыю зайца. Адміністрацыя вымушана была пераносіць сюды з банкетнай залы мэблю і ладзіць шведскі стол, бо каб быць бліжэй да люстэрка, а значыць, і Лёлі, зачараваныя афрыканцы пажадалі дэгуставаць зайца стоячы.

На экскурсіі, але не за шведскім сталом пабываў З.С.

Вечарына ў горадзе на Дзвіне

Ані літаратура, ані мастацтва не стаяць на месцы. Усё развіваецца. І, як бы гэта ні было прыкра нашым кансерватарам, сённяшнія прадстаўнікі беларускага мадэрнізму ў літаратуры і мастацтве упэўнена ідуць наперад. Даўно мінуў той час, калі выставу мастакоў — авангардыстаў маглі знішчыць бульдозерам. Наогул, сапраўднае мастацтва несмяротнае. Але наколькі каштоўным ёсць сучаснае беларускае мастацтва, літаратура, можна даведацца, наведаўшы вечарыну «Art-прагноз-96», якая мае адбыцца ў Віцебску 23 сакавіка. Гэта прыватная ініцыятыва галерэі Пушкіна.

Спаміж выступоўцаў — Алесь Пушкін, Алесь Аркуш, прадстаўнікі літаратурнага руху «Бум-Бам-Літ» Алесь Туровіч, Зміцер Вішнёў, Серж Жук-Мінскевіч, Лявон Вольскі...

Г.К.

Заснавальнік: ТБМ імя Ф.Скарыны.

АДРАС РЭДАКЦЫІ: 220029, г.Менск, вул.Чычэрына, 1. Тэлефон: 33-17-83.

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ: Эрнэст Ялугін — галоўны рэдактар, Лявон Баршчэўскі, Янка Брыль, Анатоль Бутэвіч, Ніл Гілевіч, Вольга Кузьміч, Анатоль Клышка, Уладзімір Ламека, Уладзімір Панада, Зміцер Санько, Здзіслаў Сіцька — адказны сакратар, Яўген Цумараў, Генадзь Цыхун.

Аўтары надрукаваных матэрыялаў адказваюць за дакладнасць фактаў і іншых звестак. Пункт гледжання аўтара можа не адпавядаць меркаванню рэдакцыі. Рукапісаў рэдакцыя не рэцэнзуе і назад не вяртае.

Індэкс 63865. Замова 299

Друкарня выдавецтва «Беларускі Дом друку». 220041, г.Менск, пр.Ф.Скарыны, 79.
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
Наклад 3460 паасобнікаў.
Падпісана ў друк 18.03.1996 г. у 15 гадзін.